БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 189 (10557) | 1964 оной августын 11, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Тэжээл бэлэдхэлгын шиидхэхы үе оро

МҮНӨӨ БУХАЛШЬЕ ҮБҺЭ ҮЛҮҮ АБАА ҺААШ, ҮБЭЛ ОЛДОХОГҮЙ ЕХЭ ТЭЖЭЭЛ БАЙХА

АХИР АЖАЛ—ҺАНААГАА АМАРҺАНҺАА

Мүнөө хаа хаанагүй үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын халуун хаһа ябажа, ажалша бүхэн туха сүлөөгүй, «унаһан малгайгаа абаха забдагүй» хүдэлжэ байһаниинь ойлгосотой. Үшөө тиихэдэ таряа хураалгын саг газаа орожо ерэнхэй. Энэ ушар хүнүүдые бүришье тухашаруулха байгаа гэжэ һанагдана.

Юуб гэхэдэ, ярууынхид адуу малда жэл хахад хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэхэ гэһэн тон харюусалгатай уялга бэе дээрээ даажа абаһаниинь элитэ. Энэ уялгын мэдээжэ хүбинь Нарһатын совхоздо ашагдаһан гэжэ баһал ойлгосотой. Теэд ажал эндэ мүнөө дээрээ тон муугаар ябана.

Нарһатын совхозой 1-дэхи ферма. Эндэ 140 хүдэлмэришэн хүдэлдэг. Жэшээ харуулхын тула 4-дэхи фермын Хаймасаанда хүдэлжэ байһан Ц. Батуевай звеное абаад үзэе. Эндэ хамта дээрээ 10000 центнер үбһэн бэлэдхэгдэхэ ёһотой аад, августын 5—6-да ойролсоол 300 центнер үбһэн бухалдаагдаад байна. Мүн бусадшье звенонууд түсэбөө даабаряа холо дүүргэнэгүй.

Үшөө нэгэ баримта дурдая. Нүхэр Батуевай звенодо нэгэ волокуша эбдэрээд, 3 үдэрэй турша соо заһагдангүй хэбтэбэ. Энээнһээнь боложо, сабшагдаһан үбһэ суглуулха хүдэлмэри баһал имэ удаанаар һаатаба. Августын 4-дэ нэгэ трактор эбдэржэ, аяар 5 косилка миин байгаа. Иимэ ушарнууд эндэ үдэр бүри шахуу болоно. Ажалай эмхидхэлэй ахир тулюур, илангаяа хэшээл оролдолгын бага байһаниинь эли болоодхино. Юуб даа, энээхэн машина зэмсэгүүдые заһаад, «харгыдань» оруулаад орхиходо, даншье бараг гэжэ һанагдана. Хүдэлмэришэд өөһэдөөшье түр зуура заһаадхиха гү, али үгышье һаань, нүүдэл мастерскойешье удааруулангүй асаруулжа болохо байгаа ха юм. Теэд тиимэ юумэн үзэгдэнэгүй. Хүтэлбэрилэгшэдыньшье, хүдэлмэришэдыньшье ажалдаа һанаа амарханаар хандаха янзатай.

Элэ бүгэдын ушар шалтагаанииe ойлгохын тула нэн түрүүн фермын парторганизациин секретарьта хандабабди. Нүхэр С. Намжилов манай асуудалда энеэбхилэн хандажа, «тиимэл даа» гэһэншүүгээр өөдэ абажа үгэбэгүй.

Хүдэлмэришэдэй хэлэһэнэй ёһоор, эндэ ойлгуулгамжын хүдэлмэри, социалис мүрысөө оройдоо эмхидхэгдэдэггүй байшоо. Тэрэнһээ байтагай ажалшадай культурна эрилтэнүүдые хангаха тухай юушье хэгдэнэгүй, ялахадаа газетэ, киношье эльгээгдэнэгүй.

Үбһэ хураалгын урда совхозой дирекци, парткомой бюро социалис мүрысөөнэй гурим зохёожо, түрүү ябаһан звено болон хүдэлмэришэдтэ шан үгэхэ, ажалай түлөөһэншье нэмэгдэхэ гэхэ мэтээр хараалһан хэмжээнүүд тухайгаа мэдээсэһэн бэлэй. Теэд үбһэндэ ороһонһоо хойшо мүнөө болотор ажалшадай мүрысөөнэй дүнгүүд гаргагдаадүй, хэн түрүүлнэб, хэн гээгдэнэб гэжэ элирүүлэгдээгүй, тиимэһээ түрүү хүнүүдые урмашуулха, гээгдэгшэдые урагшань татаха талаар юушье хэгдээгүй юм.

— Иимэ ушарта тайлбарилта үгэхэ гээшэ гүт?—гэһэн асуудал парткомой секретарь нүхэр К. Цыдыповтэ табибабди.

Теэд «тиимэл даа, муул даа» гэхэһээ ондоо харюу баһал абабагүйбди. Тиимэһээ энээн тушаа өөһэдын зарим тэды тобшолол хэхэ болонгдоно.

Тус совхоздо юрэнхы дээрээ политическэ, хүмүүжүүлгын ямаршье хүдэлмэри хэгдэнэгүй гэхын аргагүй. Тиибэшье дутуу дундануудтон ехэ. Манай һанамжаар, эндэхи партком, тэрэнэй секретарь, мүн партийна эхин организацинуудай секретарьнууд энэ шухала хэрэгые зүндэнь табижархёо гээшэ ха.

Парткомой секретарь гү, али фермын партийна организациин секретарь мүнөө болотор үбһэшэдэй байдалаар һонирхоогүй, тэндэ ерэжэ хөөрэлдөөгүй байһан ушарта энээнһээ ондоо ямар тайлбарилга үгэлтэйб?!

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ амаралта байха ёһогүй, энэ хадаа саг үргэлжэ тон тодорхойгоор, хүн бүхэнтэй ябуулагдаха ажал байһаниинь мэдээжэ. Харин энэ совхоздо иимэ хүдэлмэри ябуулагдана гээ һаа, алдуу болохо. Агитколлективэй юу хэдэгынь мэдэхэ хүн үгы, совхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ тэрэ захиралтаһаа ондоо, үнэн зүрхэнэй халуун хөөрэлдөө хүдэлмэришэдтэйгөө хэхэнь үзэгдөөгүй.

Эдэ баримтануудһаа политическэ, ойлгуулгамжын хүдэлмэри эндэ тоогдоногүй гэһэн тобшолол хэхэ болоо һаа, үлүүдэхэ юм аабза. Габэшье энээндэ аллирхуу—партийна хүтэлбэри һуладана гэһэн тобшолол хэжэ болмоор.

Энээнһээнь боложе гэхэ гү, али соёл сурталай хүдэлмэрииe һулаар ябуулхадань, ажахын шухала хүдэлмэри—үбһэ хураалгада муу ңүлөө үзүүлжэ байһаниинь ойлгосотой болоно.

Муугаар хүдэлһэнөө миил зүбшөөхэдэ туһа болохогүй, харин зүбшөөгөөд, ажалаа заһаха хэрэгтэй гэһэн һануулга дурсагдаһан хоёр секретарьнуудта хэе.

Ц. ДУГАРОВ.
манай тусхай корр.

ХОЁР ДАХИН ЕХЭ ҮБҺЭН

Үбһэ хураалга нёдондонойхиһоо һурагтүй түргэнөөр ябуулагдажа байнхай. Хэрбээ манай Баргажанай совхоз үнгэрһэн жэлдэ августын 5-най байдалаар 13 мянга гаран центнер үбһэ бэлдэһэн байбал, мүнөө жэлдэ 25664 центнер гэхэ гү, али хоёр дахин ехэ үбһэ абаад байна.

Ниитын малда тэжээл бэлэдхэлгын үедэ ажалай зүбөөр эмхидхэгдэһэн дээрэһээ ехэ хүдэлмэри хэгдэбэ гээшэ. Хураалгын хүдэлмэридэ 68 звено хүдэлнэ. Олонхинь һайнаар ажаллажа, даалгабаряа үлүүлэн дүүргэнэ. Жэшээлхэдэ, Иннокентий Елшин, Николай Шарипов гэгшэдэй звенонууд үдэр бүриингөө даабарииe ходоодоо дүүргэжэ, магтаалтайгаар ажаллажа байнхай. Эдэ звенонууд тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэхэ дүтэлөө. Тусхайлан хэлэхэдэ, нүхэр Елшинэй звеногойхид 400 центнер үбһэ бэлдэхэ аад, 300 гаран центнерыень бэлдээ, түсэбөө 75 процент бэелүүлээд байна.

Үбһэ һурилалгын хажуугаар силос даралга эмхитэйгээр ябуулагдана. Бүхыдөө 5 мянган центнер силос дарагдаа.

Ю. НАГАЕВ.
Баргажанай совхозой главна зоотехник.

Н. С. Хрущев Хойто-Осетиин ниислэл хото ерэбэ

ОРДЖОНИКИДЗЕ, августын 8. (ТАСС). Орджоникидзе городой гоёор шэмэглэгдэһэн вокзалай байшан дээгүүр иимэ үгэнүүдтэй транспарант эли тодоор харагдана: «Хүндэтэ Никита Сергеевич, манда айлшалыт!» Энэ транспарантын хажууда зэргэлээд томо зураг байна. Саһан сагаан оройтой хадын хормойдо осетинүүдэй национальна костюм үмдэһэн хүбүүн басаган хоёр тэндэнь зураатай. «Һалбаран мандагша Осетимнай улам ехээр алдаршаа!» гэһэн үгэнүүд холоһоо тодорон харагдана. Һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэһэн вокзалай гоёолтонуудай дунда «40» гэһэн тоо баһал элеэр харагдана. Хойто-Осети автономито байдалайнгаа 40 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байна.

Энэ һайндэрынь Осетиин арадтэ илангаяа ехэ баяр баясхалантай байна. Юундэб гэхэдэ, КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев энэ һайндэртэнь хабаадалсахаяа ерээ бшуу. Нүхэр Н. С. Хрущевтой хамта КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Российска Федерациин асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай Бюрогой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Л. Н. Ефремов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. И. Поляков гэгшэд Хойто-Осети ерэлсэбэ.

Орджоникидзын ажалшад айлшадые үнэн зүрхэнһөө угтаа.

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедһээ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумһээ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведһээ

1964 оной августын 7-до Варшавын сагаар 15 час 05 минутада Польшын Арадай Республикын партийна болон гүрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, Польшын Нэгэдэмэл Хүдэлмэришэнэй партиин Центральна Комитедэй Политбюрогой гэшүүн, Польшын Арадай Республикын Гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ, Арадай Нэгэдэлэй Фронтын бүхы Польшын Комитедэй түрүүлэгшэ, Советскэ Союзай үнэн сэхэ хани нүхэр Александр **Завадский** удаан саг соо хүндөөр үбшэлөөд, наһа бараба гэжэ Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, ССР Союзай Министрнүүдэй Совет Советскэ Союзай бүхы ажалшадта тон гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ. СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ. ССР СОЮЗАЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ.

Польшын Арадай Республикын Гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ Александр Завадскиин хүдөөлэлгэндэ СССР-эй правительствын делегаци ошохонь

ПОРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Польшын Арадай Республикын Гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ, Арадай Нэгэдэлэй Фронтын бүхы Польшын Комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Александр Завадскиие хүдөөлэлгэндэ хабаадалсахын тула Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет правительственна делегаци эльгээхэ гэһэн шиидхэбэри батална. КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, ССР Союзай Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ А. И. Микоян (делегациие толгойлогшо), СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшын орлогшо, Литвагай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Ю. И. Палецкис, Белоруссиин Компартиин ЦК-гай секретарь Ф. А. Сурганов, Польшын Арадай Республикада СССР-һээ элшэн сайд байгша А. Б. Аристов гэгшэд делегацида оролсоно.

Хойто-Осетиин 40 жэлэй ойн хүндэлэлдэ

ОРДЖОНИКИДЗЕ, августын 8. (ТАСС). Мүнөө үдэшэ хүгжэмтэ драмын театрай байшан соо КПСС-эй областной комитедэй, Республикын Верховно Соведэй баярай суглаан болобо. Хойто-Осетиин автономито байдалай 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ суглаанда нүхэр Н. С. Хрущев, мүн тэрээнтэй хамта ябалсаһан хүнүүд хабаадалсаба.

Ажахын болон культурна байгуулалтадаа амжалта түйлаһанайнь түлөө Хойто-Осетиин Автономито Республикые Ленинэй орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые Хойто-Осетинскэ АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Т. С. Хетагурова уншаба. Энэ орден хайрые республикын түлөөлэгшэдтэ Никита Сергеевич Хрущевой барюулхадань зал соо суглараашад нэрьемэ удаан альга ташаһан байна.

Хойто-Осетинскэ АССР-эй автономито байдалай 40 тухай элидхэлые КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Б. Е. Кабалоев хэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев баярай суглаан дээрэ ехэ үгэ хэлэбэ.

Н. С. ХРУЩЕВ КАЗАНЬДА ЕРЭБЭ

КАЗАНЬ, августын 9. Пресс-группа. КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев орон дотороо аяншалгаяа үргэлжэлүүлэн, мүнөөдэр Казань хото ерэбэ. Тэдэнтэй хамта КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, ЦК-гай РСФСР-тэхи Бюрогой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Л. Н. Ефремов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. И. Поляков эндэ ерэлсэбэ.

Аэродром дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевые Татарай обкомой нэгэдэхи секретарь Ф. А. Табеев, Татарай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ С. Г. Батыев, Татарай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ А. А. Абдразяков болон республикын бусад хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд угтаба.

Нүхэр Н. С. Хрущев Казань городтой танилсаба. Казаниин олон мянган ажаһуугшад Никита Сергеевичые халуунаар амаршалан угтаһан байна.

ЭКОНОМИКОЁО ГҮНЗЭГЫГӨӨР ШЭНЖЭЛХЭ, ГЕКТАР БҮРИҺӨӨ ТОН ЕХЭ ПРОДУКЦИ АБАЖА ҺУРАХА

Ростовско областиин Зимовниковско мориной заводой хүтэлбэрилэгшэдтэй, мэргэжэлтэдтэй

1964 оной августын 6-да нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн хөөрэлдөөн

Сальска талын таряашад КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущевые ехэ баяртайгаар, халуунаар угтаба. Августын 6-най эртэ үглөөгүүр Н. С. Хрущев поездһоо буугаад, Зимовниковско мориной заводой поли тээшэ сэхэ ошобо. Тус ажахын түбэй буусада Н. С. Хрущевые совхозой эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд угтаба. Һүүлэй үедэ энэ ажахыдань ехэхэн хубилалтануудай болоһон тухай тэдэнэр Н. С. Хрущевто хөөрэбэ.

Хэнэйшье мэдэһээр, КПСС-эй Центральна Комитет мориной заводуудай хүдэлмэридэ бии байгаа ехэхэн дутагдалнуудые нэгэтэ элирүүлһэн юм. Мориной заводууд угаа ехэ дайдатай аад, тон бага ороохо таряа, мяха, һү, мүн бусад продукци абадаг байгаа. Тиимэ ажахынуудай тоодо Зимовниковско мориной заводшье оролсодог һэн. Тэрэ гэһэнһээ хойшо арбан жэл үнгэрбэ. Тиин энэ ажахыда ямар хубилалтанууд болоо хаб? Ажахын мүнөөнэй ажал хэрэгэй тухайда, саашанхи арга боломжонууд тухайда, мүн эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй ямараар ажаллажа байһан тухайда, үйлэдбэреэ хайшан гээд тусхай мэргэжэлтэй, ашаг ехэтэй болгожо байһан тухайда мориной заводой директор Г. Л. Рындин коллективэйнгээ үмэнэһөө хөөрэбэ.

Хөөрэлдөө хэхэ зуураа, Н. С. Хрущев үйлэдбэриие эмхидхэхэ шухала шухала асуудалнуудаар тус ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэй зүбшэн хэлсэһэн, тодорхой һанамжа дурадхалнуудые оруулһан байна. Бэшэжэ абтаһан тэрэ хөөрэлдөөе доро толилнобди.

Г. Л. Рындин (мориной заводой директор). Совхозоймнай коллектив эдэ жэлнүүдтэ һайса ажаллаа, мориной заводые ороохо таряа, мяха, һү, ноохо болон бусад зүйл абаха ехэхэн ажахы болгохоёо оролдоо гэжэ, Никита Сергеевич, танда элидхэхэ золтой байнабди. Совхозой экономикын байдалые харуулһан хэдэн баримтануудые тоолохомни.

1953 ондо юутэй байһанаа, мориной завод 1964 ондо гүрэндөө ямар продукци үгэдэг болооб?

	1953	1964
Бүхы газарынь	56.949	55.981
Тэрэ тоодо хахалагдадаг газарынь	14.385	37.237
Ороохо таряа тарилга:	4.517	20.285
Тэрэ тоодо намарай шэниисэ	1.130	14.415
Гектарһаа ороохо таряанай абтадаг ургаса (центнерээр)	8,9	20,0
Ороохо таряанай ниитэ суглуулбари (центнерээр)	40.285	402,060
Бодо малай тоо толгой	1.206	6.550
Хонидой тоо толгой	11.691	36.000
Мяха абтаһаниинь (центнерээр)	3.671	16.630
Гүрэндэ продукци худалдагдаһаниинь (центнерээр)		
Ороохо таряан	5.246	300.000
Мяха	2.250	12.800
Ноохон	712	2.020

Манай ехэхэн арга боломжонуудтай жэшээлбэл, эдэ үрэ дүнгүүд үшөөл бага байна гэжэ, Никита Сергеевич, бидэ ойлгонобди. Тиимэһээ совхозой коллектив эршэмтэйгээр ажаллана, хүдөө ажахыгаа ашатай һайнаар эрхилхэ тухай партиин шиидхэбэриие үсэд шангаар бэелүүлнэ. Эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэднай эгээн түрүүн гектар газар бүриһөө улам ехэ продукци абадаг болохо гэжэ оролдоно. Энэ зорилго туйлаха хэрэгтэ бүри ашагтай сортнуудые таридаг болоо һаа; нилээд туһа болохо һэн. «Безостая-1», «Мироновская-808» гэхэ мэтын тон үнэтэ сортын шэниисэ мүнөө манай полинуудта харагдадаг болонхой. Һайн сортын ургамалнуудые таришажа, ороохо таряанай ургасые эрид нэмэлүүлжэ болохо байна гэжэ бидэ этигэнэбди. Хэрбээ бидэ хуушан районированна сортнуудһаа 15—20 центнер ороохо таряа гектарһаа абадаг байгаа һаа, нэгэ бригададамнай «Мироновская-808» сортын шэниисэ гектарай 35 центнер ороохо таряа, «Безостая-1» шэниисэ 30 центнер эрхим шанартай ороохо таряа үгэһэн байна.

Н. С. Хрущев. Та ехэ һайн сортнуудые нэрлэбэт. «Безостая-1», «Мироновская-808» гэхэ мэтын сортын шэниисэдэ би баһал ехэ дуратай хүм. Үнгэрэгшэ жэлдэ Курска областиин Калиновка тосхоной колхоздо «Мироновская-808» гэжэ шэниисэ тариһан тухай би нэгэтэ хэлээ һэм, мүнөө танда баһа хөөрэхэмни. Тиихэдэ гектарһаа 43 центнер энэ шэниисын ургаса абтаһан байгаа. Харин районированна сорт ойролсоол 21 центнер ургаса үгөө. Зүгөөр Калиновка тосхонойхид энэ сортын шэниисые бусад сортнуудтал адляар үтэгжүүлэгдэһэн газарта тариһан байгаа. Харин таанар газараа үтэгжүүлэнгүй таридаг байнат гэжэ дуулааб. «Мироновская-808» шэниисэдэ шухала зэргын үтэгжүүлгэ хэрэглээ һаа, 35 центнер бэшэ, харин холо ехэ ургаса абтажа болохо юм.

Г. Л. Рындин. «Мироновская-808», «Безостая-1» сортнуудые үтэгжүүлгээр һайса хангаа һаа, гектарһаа 50 центнершье ороохо таряа абажа боломоор юм гэжэ бидэ найданабди.

Н. С. Хрущев. Мүнөө жэл туршажа үзэнгөө, «Мироновская-808», «Безостая-1» шэниисэеэ үтэгжүүлэгдэһэн газарта таряа һаатнай һайн байгаа. Тиигэбэл энэ сортын ямар арга боломжотой байһые бүри тодоор элирүүлжэ болохо һэн. Иимэ юумэ хэхыетнай би һайшаан дурадхаха байгааб: туршалгын талмайнуудта шэниисэеэ таряад, ондо ондоо хэмжээнэй—минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ ямар байнаб гэжэ туршажа үзэгты. Тиигээ һаа, танай зонодо хэды шэнээн үтэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ эрхим һайн ургаса абтахаб гэжэ бодото жэшээ дээрэһээ харахат. Үтэгжүүлгэ хэрэглэхэһээ урид хүрьһэеэ химическэ талаһаань шэнжэлжэ үзэхэ, химическэ ямар бодосууд ургамалда дутанаб гэжэ мэдэхэ ёһотой байһаниинь эли ааб даа. Ургамалда шухала хэрэгтэй үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ ёһотой болоно бшуу.

Г. Л. Рындин. Мүнөө жэл бидэ 13 янзын туршалга хэхэеэ байнабди гэжэ мэдээсэхыемни, Никита Сергеевич, зүбшөөрыт. Тэдэ туршалганууд совхозуудай мэргэжэлтэдэй хиналта доро хэгдэхэ юм. Тиигэжэ бидэнэр элдэб ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэдэ, минеральна үтэгжүүлгын ямар нүлөө үзүүлдэгые тодорхойлхо байнабди. «Мироновская-808», «Безостая-1» шэниисэнүүдые үтэгжүүлэгдэһэн газарта хайшан гэжэ ургуулха тухай дүй дүршэл заатагүй бии болгохобди. Мүнөө жэл бидэнэр хүрьһэеэ шэнжэлжэ дүүргэхэ гэжэ байнабди, химическэ шэнжэлгынгээ үрэ дүнгүүдые абахабди. Ерэхэ хабарай тарилгын эхилтэр совхозоймнай поли бүхэндэ картограмма бии болоод байха юм.

Н. С. Хрущев. «Мироновская-808» сортын ургаса тухайдал та хэлэбэт. Энэ шэниисэтнай хэр ехээр хэбтэдэг гээшэб?

Г. Л. Рындин. Балай ехэ хэбтэдэггүй һэн.

Н. С. Хрущев. Энэ талаараа «Безостая-1» шэниисэ тон һайн ааб даа. Хура бороогойшье, һалхи шуурганайшье үедэ энэ шэниисэ хэбтээдхидэггүй, ороохониинь унадаггүй, бухэ юм. «Мироновская-808» сортын шэниисэдэ эдэ бүхы шанарнуудай зариманиинь байдаггүй гээшэ. Тиимэһээ энэ шэниисые һайн талаһаань таанар сэгнэгты, дутуу дундануудыень элирүүлэгты. «Мироновская-808» шэниисэ хэбтээдхихэдээ хилбаршье һаа, һайн шэниисэ юм гэжэ дабтан хэлэнэб.

Одессын селекционер нүхэр Кириченко «Новомичуринка» гэжэ шэнэ шэниисын үрэһэтэй юм гү, али үгы гү мэдэнэгүйб. Энэмнай намарай хатуу һайн шэниисэ юм. Одессэ шадарай талада энэ шэниисэ гектарһаа 40 центнер ороохо таряа дундаа жэшээгээр үгэдэг байгаа юм гэжэ би хэлээ һэм. Магад, танайшье эрхэ байдалда иимэ шэниисэ тарибал ашагтай һайн байха бэшэ ха гү?

Г. Л. Рындин. Зүбшэл үгэһэнэйтнай түлөө баясхалан хүргэнэб. Шэнэ сортын үрэһэнһөө туршажа үзэхые мнай нэгэ хэды шэнээе манда эльгээхэ аргатай гүт гэжэ Одессын селекционернүүдтэ бидэ хандахабди. Гандуу хуурай манай зоной эрхэ байдалда хайшан гэжэ кукуруза ургуулдаг тухайгаа танда хөөрэхэ һанаатайб. Һаяхан болотор манай совхоз малаа өөрынгөө тэжээлээр хангажа шададаггүй байгаа. Кукуруза ургуулжа шададаг болотороо, тиимэ муу байдалда орогшо һэмди.

Мүнөө энэ талаар тэд ондоо болонхой. Совхозой хүдэлмэришэдэй кукуруза ургуулжа шададаг болоһонһоо хойшо ажахымнай тэжээлээр жэлһээ жэлдэ улам һайнаар хангагдадаг болоо. Бидэ малаа мүнөө өөрынгөө тэжээлээр хүсэд хангаанабди. Байгша ондо жэл хахад соо малдаа хүрэхэ тэжээл бэлдэхэбди.

Малдаа хүрэхэ гол шухала тэжээлнай кукуруза болоно. Мүнөө жэлдэ совхознай 4000 гектарта кукуруза таряа. Дунда жэшээгээр 250 центнер кукурузын һүн тэжээлтэ бууреагтай эшэ набша эгээн доодо заханьабтаха юм. Уһалагдадаггүй газарта кукуруза 2 метр үлүүтэй үндэрөөр ургаад байна, мүн һайнаар буурсаглаха байха.

Н. С. Хрущев. Кукурузатнай бага зэргэ шэнгэнэгээр таригдана гээшэ ха. Таанарай харуулһан энэ буурсагуудта доодо заханьабтаха 100 центнер, мүн 500 центнершье ургаса гектарһаа абтахаар юм.

Г. Л. Рындин. Зарим полинуудтамнай кукуруза үнэхөөрөөшье шэнгэнэгээр таригдаһан байха. Зүгөөр гектарһаа 300 центнер силосэй зүйлнүүдые үгэмөөр талмайнуудшье бии юм. Манай ажахыда гектар газар дээрэ 30—32 мянган кукурузын эшэ һуулгагдана, харин талмайимнай бүришье бага юм. Кукурузые имагтал квадратно-гнездовой аргаар тарижа, хоёр шэглэлтэйгээр элдүүрилнэбди. Кукурузаяа хэды дутагдалтайгаар элдүүрилээшье һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ бидэнэр 32 мянган тонно кукурузын силос дараа һэмди.

Н. С. Хрущев. Ороохото ургамалнуудтаа тэхэриебди. Үнгэрэгшэ жэлдэ, мүнөө жэлдэ сорт сортоор ямар ургаса абаабта, ондо ондоо сортын ургасын илгаань ямар бэ гэжэ тодоруулха һанаатайб.

Г. Л. Рындин. Үнгэрэгшэ жэлдэ ажахымнай гектарһаа 14,5 центнер ороохо таряа хураажа абаа һэн. Мүнөө жэл дунда зэргээр 20 центнерһээ бага бэшэ ургаса абтаха аабза. «Мироновская-808» гэжэ шэнэ сорт 35 центнер, «Безостая-1»—22 центнер, зарим газартаа—30 центнер ургаса үгэһэн байна. Манай «Приазовская» гэжэ нютагай сорт гектарһаа 18 центнер, эрхим газартаа — 28 центнер ургаса үгөө һэн. «Мироновская-808» сортые һаял тарижа эхилбэбди гэжэ тодорхойлон хэлэхэ байнаб. Мүнөө жэлдэ энэ шэниисэ ойролсоол 6 гектар талмай эзэлһэн, «Безостая-1» сортын шэниисэ ехээр таригдаһан байна. «Безостая-1» шэниисэ 5900 гектарта таригдаа.

Н. С. Хрущев. Танай эндэхи талада гектарһаа 28—30 центнер шэниисэ абаха гээшэ тон лэ һайн байна. Хэрбээ минеральна үтэгжүүлгээр хангаа һаа, ургаса нилээд дээшэлхэ һэн. Таанар сортнуудаа һайса мэдэжэ абаха, эрдэмтэдтэй, дүй дүршэлтэнтэй зүбшэн хэлсэхэ, эрхим һайн ургаса үгэдэг сортнуудые нэн түрүүн тариха ёһотой болонот.

Үшөө нэгэ шухала асуудал таанарай үмэнэ табиха һанаатайб. Шэниисые сэбэр паар дээрэ тарихада гү, али намарай паар дээрэ тарихада һайн гү гэжэ зарим мэргэжэлтэд, эрдэмтэдэй дунда арсалдаан болодог гээд таанар мэдэнэт. Жэшээнь, танай совхозой оршодог гандуу газарта паартай байһанай хэрэг бии гү? Танай ажахы урдань сэбэр паартай байһанаа мүнөө болёо гэжэ намда хэлээ һэн. Энэ асуудалаар ямар нэгэн экономическа тоо баримтануудтай гүт?

Г. Л. Рындин. Үнэхөөрөөшье бидэ сэбэр паартай байһан хүмди. Һүүлэй үедэ шэниисэеэ намарай паар дээрэ таридаг болообди. Тиин муу бэшэ ургаса абанабди.

Н. С. Хрущев. Энэ асуудал юундэ һуранабиб гэхэдэ, зарим нүхэдүүд сэбэр паар ашагтай һайн гэжэ хэлэхэ зуураа, экономическа талаарнь тоо баримтануудые харуулнагүй. Гэхэтэй хамта, эндэмнай экономико, тон зүб тоо баримтанууд лэ шухала, хайшан гээд гектар газар дээрэһээ ехэ ороохо таряа абахаб—энэл шухала юм. Заримдаа иигэжэ хэлсэдэг: сэбэр паар дээрэ шэниисэ тарихада 30 центнер абтаа, намарай паар дээрэ тарихада 20 центнер абтаа. Энээнэй үндэһөөр сэбэр паар дээрэ тарихада намарай наарайхида орходоо 10 центнерээр ехэ ургаса абтана гэһэн тобшолол хэгдэдэг байха юм. Сэбэр паар дээрэ, мүн намарай паар дээрэ шэниисэ тариһанай экономическа аша туһые иигээд сасуулжа болохогүй. Ургасынгаа хойноһоо һайса оролдожо байгаад, сэбэр паар дээрэ таряа һаа, намарай паарайхида орбол ехэ ургаса холодоо гараха юм ааб даа. Теэд сэбэр паар дээрэ тарихадаа ажахытнай хоёр жэлэй турша соо нэгэл ургаса абаха, харин намарай паар дээрэ тарихадаа жэл бүри ургаса абадаг байха гэжэ һанаха хэрэгтэй. Тиимэһээ сэбэр паар дээрэ таригдаһан шэниисын ургасые намарай паар дээрэ тариһан шэниисын хоёр ургасатай сасуулха хэрэгтэй болоно.

Экономическа талаараа үндэһэ баримтатай энэ хараа бодолые сэбэр паар дээрэ, мүн намарай паар дээрэ тариһан шэниисын ургасануудтай сасуулаа һаа, бодото байдал эли болохо юм. Сэбэр паар дээрэ тариһан гектар шэниисэһээ 30 центнер ургаса абтаһан, харин намарай паар дээрэ тариһан шэниисэһээ 2 жэлэй туршада 40 центнер ургаса гектарһаа абтаһан байна. Тиихэлээрээ 2 жэл соо намарай паар дээрэ хаягдаһан шэниисэ сэбэр паар дээрэ таригдаһан шэниисэдэ орходоо 10 центнерээр ехэ ороохо таряа үгэһэн болоно. Энэ тоо баримтын хэр зүб байһые мэдэнэгүйб, эндэ дурдагдаһан тоонуудыел хараада абанаб. Зүгөөр эдэ тоонууд зүйтэй гээшэ ха. Саратовай болон Волгоградай областьнуудаар ябахадамни баһал иимэрхүү тоонуудые намда хэлэһэн, мүн лэ иимэрхүү үрэ дүнгүүд тэндэ абтадаг байһан юм. Таанар хэдэ хэдэн жэлэй туршада зохихо зэргын туршалга хэжэ, зүб шиидхэбэри олохо ёһотойт гэжэ һананаб.

Магад, бидэнэр энэ асуудал тухай дахин хөөрэлдэхэ ёһотой болоно гээшэ хабди. Сэбэр паар дээрэ тарихадаа жэлдээ хоёр дахин ургаса хураахa, харин намарай паар дээрэ тарихадаа жэл бүри ургаса хураахa болгоно гэжэ зарим нүхэд хэлэжэ магад. Энэнь зүб. Ургаса хураахын тула нэмэлтэ гаргаша хэрэгтэй болохо ааб даа. Зүгөөр тиимэ гаргашанууд нэмэлтэ зарим ургасын хүсөөр аша туһаяа харюулха байна. Сэбэр паар дээрэшье, намарай паар дээрэшье шэниисэ тарижа ургуулха бусад гаргашануудынь адли юм. Зүгөөр нэгэ ушарта хоёр дахин хахалха, нүгөөдэ ушарта нэгэ дахин хахалха ушартай болонгдоно. Теэд паарааншье баһал харууһалха, элдүүрилхэ ёһотой бшуу. Заримдаа зунай туршада 3 дахин культиваци хэгдэдэг. Тиигээгүй һаа, сэбэр паар дээрэ һайн ургаса абахагүй. Элдүүрилэгдээгүй «сэбэр» паар гээшэ бүртаг үбһэнэй ургадаг лэ гуламта болошохо юм.

Областьнуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд энэ асуудалые анхаралтай һайнаар шэнжэжэ үзөөд, эгээн зүб шиидхэбэри абаха бэзэ гэжэ хүсэнэм. Тодорхой тобшолол хэхээр материалнууд мүнөө намда үгы. Энэ талаар би иимэ бодомжотой байнаб: гектар дээрэ бодожо үзэхэдэ, сэбэр паарай улэмжэ ехэ ороохо таряа үгэхэ

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХӨӨРЭЛДӨӨНЭЙ ТҮГЭСХЭЛ

Эхиниинь 1-дэхи хуудаһанда

һаань, би сэбэр наарай түлөөб; хэрбээ гектар дээрэ бодожо үзэхэдэ, намарай наарта таригдаһан шэниисэһээ бага ургаса үгэхэ һаань, би сэбэр наарые буруушааха байнаб. Энэ ушарта би сэбэр наарые буруушаажа хандахаб, намарай наар дээрэ шэниисэ тарихын түлөө оролдохо байнаб. Зүгөөр иимэ сасуудхалга экономическа талаараа тон зүб байха ёһотой, ондоогоор хэлэбэл сэбэр наар дээрэһээ абтаһан ургасые намарай наар дээрэһээ хоёр дахин абтаһан ургасатай жэшээлжэ үзэхэ хэрэгтэй гэжэ дабтан хэлэнэб. Хэрбээ хоёр жэл соо ажахытнай сэбэр наар дээрэ таригдаһан ургасаһаа 5 центнеэрэшье ехэ ороохо таряа гектарһаа суглуулжа абаа һаа, намарай наар үлүү һайн байһанаа өөрөө харуулха юм. Тиин 5 центнер ороохо тарян гээшэмнай ямар удхатайб гээд бодоод үзэгтылши. Шэнэ газар һаял ашаглажа эхилээд байхадаа, шэнээр бии болгогдоһон совхозууд гектарһаа 8 центнер ургаса абадаг һэн. Энэнь ямар удхатайб гэбэл, худалдагдадаг 5 центнер шэнэ газарай шэниисэ ажахыгаа ашаг олзотойгоор эрхилхэ арга олгодог, гаргашануудаа харюулдаг байгаа. Харин мүнөө бидэ сэбэр наар дээрэ ургуулха олон центнер ороохо тарягаа юундэ гээхэ болонобибди? Тобшоор хэлэхэдэ, тооложо, бодожо үзэебди, үлэмжэ ехэ ороохо таряа үгэхэ гуримые нэбтэрүүлээбди.

Г. Л. Рындин. Магад, имагтал үрэһэ тариха, үрэһэеэ ехэ болгохо зорилгоор сэбэр наартай байха ааламбибди.

Н. С. Хрущев. Үрэһэ тариха зорилгоор магад зарим тоонэй сэбэр наартай байхадаашье болохо юм бэзэ. Теэд энэ асуудалаар зүбшөөһэн харюу үгэхэ аргамниүй. Үрэһэ тариха арга метод тушаа эрдэмтэд, мэргэжэлтэд һанамжаяа хэлэхэ ёһотой. Үрэһые мүн худалдагдадаг тарияандал адляар тариха ёһотой гэжэ дуулагша һэм. Магад, үрэһэнэй таригдаха талмайнуудые эгээн түрүүн минеральна үтэгжүүлгээр хангаха ёһотой аалам. Зүгөөр, энэ асуудалые агрономууд шиидхэхэ зэргэтэй. Энэ хэрэгые эрхилдэг туршалгын ажахынуудшье танайда бии.

Г. Л. Рындин. Ажахымнай сэбэр нааргүй байхада, газараа бүри ашагтай һайнаар хэрэглэдэг юм. Худалдагдаха тарян тарихаяа, үрэһэ тарихаяа наараа орхидоггүй болоһоор дүрбэн жэл болобобди. Сэбэр наар хахалхаяа болёо һаа, ургасатнай бага болохо гэжэ зарим хүнүүд хэлэдэг һэн. Харин үнэн дээрээ ороохо тарянаймнай ниитэ суглуулбари жэлһээ жэлдэ ехэ болоно, ургасамнайшье дээшэлнэ. Манайхиин улам тогтууритай һайн ургаса абадаг болонхой. һүүлэй табан жэл соо совхознай гектарһаа 100 пүүд ороохо таряа суглуулжа абана.

Н. С. Хрущев. Сэбэр наар дээрэһээ гектарай 70 центнер шэниисэ абажа болохо, харин намарай наар дээрэһээ ойройдоол 40 центнер ургаса абаха гэжэ нэгэ тон хүндэтэй хүн намда хэлээ һэн. Зүгөөр энэ ушарташье намарай наар дээрэ таригдаһан шэниисэ хоёр дахин гарахадаа гектарай 80 центнер үгэхэ, ондоогоор хэлэхэдэ сэбэр наар дээрэ тариһанда орходоо 10 центнерээр ехэ ургаса үгэхэ байна.

Үнгэрэгшэ намар би Каховкын худөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэй зүблөө үнгэргөө һэм. Тэндэ худөө ажахын мэргэжэлтэд, эрдэмтэд байлсаһан юм. Каховка, мүн бүхы Херсонско область Украинын эгээн гандуу районуудай нэгэниинь мүн тэжэ таанар мэдэнэт. Тиин Украинын урда талын гандуу энэ гол газарта томо томо эрдэмтэд, мэргэжэлтэд сэбэр наарые буруушаажа үгэ хэлэһэн, сэбэр наар болбол намарай наарта таряад ургуулһан шэниисын хоёр ургасаһаа ехэ ороохо тарян хэзээдээшье үгэхэгүй гэжэ тэдэнэр баримталан харуулһан юм. Мүнөө таанаршье мүн иимэрхүү хараа бодол баримталнат. Тиимэһээ энэ асуудалаар минии һанал бодол нилээд бага болобо гээшэ. Одоо нигэхэдээ юрэнхы һанамжанууд бэшэ, харин тоо бодолгол шиидхэхы үгээ хэлэхэ байна. Шэниисэ хаана тарихада һайн бэ гэһэн асуудалые дүй дүршэл, бодото ажал хүдэлмэри шиидхэхэ болоно.

Г. Л. Рындин. Хүрьһэнэйнгөө заримыень наар зандань үлөөгөөд, заримандань ургамалнуудые тарихада ехэ һайн байдаг. Жэшээнь, зуруу хоорондуураа ехэ зайтай кукурузын тарилга тухай хэлэнэб. Энэ ушарта манайда гектарһаа 30 центнер ороохо тарян абтадаг юм. Зунай турша соо зуруудуудай һайнаар элдүүрилэгдэдэг дээрэһээ кукуруза хуряажа абаһанайнгаа һүүлээр шэниисэ тариа һаа, заатагүй ехэ ургаса абтаха байна.

Н. С. Хрущев. Энэтнай удха шанартай байна. Шэниисэ ургуулхынгаа урда тээ тариха ургамалые шэлэхэдээ, тэрэ ургамалай шэдаал һаа эртэ хуряагдахаар, намарай ургамалнуудые тариха арга боломжо олгомоор тиимэ урга[illegible]нуудые шэлэжэ а[illegible] ёһотой.

Г. Л. Рындин. Шэниисэ тарихын урда тээ кукурузаһаа гадна, мүн горох тарихада һайн байдаг. Манай совхоз гектарһаа 14—15 центнер горох, 16 центнер чина ургуулжа абана. Үнгэрэгшэ жэлдэ нэгэ полиһоо гектарай 11 центнер горох абажа, хүрьһыень бэлэдхээд, намарай шэниисэ тариһан байнабди. Мүнөө жэл тэрэ поли дээрэһээ гектарай 27 центнер шэниисэ абаабди. Тиихэ зуура сэбэр наарта таригдаһан шэниисэмнай гектарһаа 25 центнер ургаса үгөө.

Н. С. Хрущев. Та ехэ һонирхолтой тоонуудые харуулбат. Шэниисэ тарихаһаа урид таригдаһан горох чина хоёр хадаа наарһаа юугээрээншье дутуугүй байна гэжэ тэдэ тоо баримтануудтнай гэршэлнэ. Горохой удаа тариһан шэниисын ургасань бүришье ехэ байгаа. Наар хэгдээгүй поли дээрэ хоёр дахин тариһан ургаса гектарай 41 центнер ороохо таряа үгөө (14 центнер горох дээрэ 27 центнер шэниисэ нэмэгдэнэ). Харин сэбэр наар дээрэһээ гектарай 25—25 центнер шэниисэ хуряагданхай. Таанарай тоо бодолгоһоо эгээл иимэ тобшололнууд хэгдэнэл даа.

Эдэ бүгэдэмнай минии юрын асуудалнууд бэшэ. Эдэ асуудалнуудые шиидхэхэдэ үйлэдбэриин управлениинүүдэй мэргэжэлтэд, эмхидхэлшэд-инспекторнууд колхозуудта, совхозуудта туһалха зэргэтэй. Худөө ажахын үйлэдбэриин али нэгэн һалбариие мэдэхэгүй хүнүүд энэ шухала тушаалда заримдаа дэбжүүлэгдэнэ гэжэ хэлэхэдэмни намда тэдэнэр гомодохогүй бэзэ гэжэ һананаб. Эмхидхэгшэд инспекторнуудэйтнай дунда тиимэ хүнүүд лаб бии ёһотой.

һуурииһаа дуугарна. Манай эмхидхэгшэд-инспекторнууд барандаа мэргэжэлтэд юм.

Н. С. Хрущев. Минии ерэхын урда тээ мэргэжэлгүй хүнүүдээ сүлөөлөөд, мэргэжэлтэй хүнүүдые дэбжүүлэн табяа ёһотойт. Зүгөөр худөө ажахые мэдэдэггүй хүнүүд үйлэдбэриин управлениинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй дунда, инспекторнуудэй дунда үнэхөөрөө бии гээшэ, нүхэдүүд. Тиимэ хүдэлмэрилэгшэдһөө ямар ашэ үрэ гараха гэжэ хүлеэлтэйб даа? Тиимэ хүнэй поли дээрэ ябахадань түрүүлэгшэ хараад, тэрээнтэй ууляжа, дэмы хөөрэлдөөд, сагаа гээхэгүйн тула ондоо тээшээ тэрьелжэ ябаха байгаа ёһотой. Үйлэдбэриимнай управлениинүүдтэ ехэ эрдэмтэй, үйлэдбэри эмхидхэлгын али нэгэн асуудалаар һайн зүбшэл үгэхэ шадабаритай хүдэлмэрилэгшэд бии байха зэргэтэй, тиимэ хүдэлмэрилэгшэдгүй болохо ёһотойшье байнабди.

Совхозой директорэй гү, али колхозой түрүүлэгшын управлени ходожо, ороохо тарянай ажахыгаар гү, али эбэртэ бодо малаар гү, али хонёор зүбшэлнэниие манайда эльгээгыт гүүлэмээр лэ инспектор-эмхидхэлгэ гэхэ гү, али худөө ажахын талаар зүбшэлнэ ажал хэрэгээ мэдэхэ уялгатай. Энээл иимэ зүбшэлнэд манда хэрэгтэй ха юм.

Г. Л. Рындин. Үйлэдбэриеэ улам саашань тусхай мэргэжэлтэй болгожо байгаад, совхозой коллектив ажалай бүтээсые дээшэлүүлнэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулна. Урдань, мори үсхэбэрилдэг хуушанай заводой байха үедэ, центнер ороохо тарянай өөрынь үнэ 3 түхэриг 90 мүнгэн байһан. Харин мүнөө манай центнер ороохо тарянай өөрынь үнэ 1 түхэриг 50 мүнгэн бшуу.

Н. С. Хрущев. Ёһоор лэ һайн үрэ дүн тээшэл даа. Продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха гээшэ үйлэдбэриие эмхидхэлгын шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн мүн. Энэ талаар таанад колхоз, совхозуудта һайн лэ үлыгэр жэшээ харуулна гээшэт.

Г. Л. Рындин. Манай эндэхи газар нютагуудта нарин нооһотой хонин ажал эрхилхэ гээшэ ехэ удха шанартай. һүүлшын жэлнүүдэй турша соо совхозой хонин һүрэгэй тоо толгой 3-һаа үлүү дахин шахуугаар олошороод, 36 мянга болоо. Хонин бүриһөө дундаа зэргээр 6,2 килограмм нооһон хайшалагдана. Хонин ажал ажахын баринишатай, олзо доходтой һалбари мүн. Гүрэн хадаа хэмдэ сэнтэй хониной мяха, нооһо абана бшуу.

Үхэрэй мяха абалта манай хүдэлмэриинэ онсо анхарал эзэлдэг. Совхознай жэл бүри хэдэн зуугаад эбэртэ бодо мал гүрэндэ тушаадаг. Нэгэ центнер үхэрэй мяханай өөрынь үнэ недондо 55 түхэригтэ, харин энэ жэлдэ — 47 түхэригтэ болоо һэн.

Н. С. Хрущев. Ямар аргаар үхэрэй мяханай өөрынь үнэ хямдаруулаабта?

Г. Л. Рындин. Гол һудалынь гэхэдэ, тэжээлэй, нэн түрүүн силосэй үнэ сэн хямдаруулһанай ашаар түйлаабди. Үбэлэй үедэ малаймнай гол тэжээлынь кукурузын силос байдаг юм. Зунай үедэ малнай бэлшээридэ ябадаг. Эбэртэ бодо малай рационодо шэмэтэ ба бүдүүн тэжээл 65—70 процент, харин ороохо тарянай хүйл — 12—13 процент болодог юм. Малай шэгнүүр нэгэ килограммаар нэмээхын тулада ехэнхидээ 0,8 килограмм ороохо тарян гаргашалагдадаг. Манай эндэ шэмэтэ тэжээл эгээл хямда юм. Энэ хадаа үхэрэй мяханай өөрынь үные хямдаруулха арга замуудай нэгэн болоно. Хоёрдохи замынь гэхэдэ, шахан таргалуулгын болзор хороолго, эгээл богони саг соо шахамал малайнгаа шэгнүүр нэмээлгэ болоно. Бидэнэр 15—16 һаратай болоторнь буруунуудые шахаад, тэдэнээ 380—400 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэй болгоод тушаадаабди.

Н. С. Хрущев. Мал шахан таргалуулха танай онол арганууд тухай, танай гүүртые даагша гайхамшагта нүхэр Бондаревскийн хүдэлмэри тухай үгэлэгдээр «Сельская жизнь» газетэдэ бэшэгдэһэн байна. Тэрэнэй дүй дүршэл ехэл һонирхолтой.

Г. Л. Рындин. Үхэрэй мяха абалга сохолоомнай эгээл ашаг олзотой хэрэг болонхой.

Н. С. Хрущев. Мяханда гэжэ тэжээдэг үнеэдээ таанад һаадаг гүт?

Г. Л. Рындин. Үгы, һаадаггүйбди. һаамхай үнеэдэймнай һүрэг сөө онгоо үүлтэрэй мал байдаг юм. Недондо жэлдэ үнеэн бүриһөөнь 2 200 килограмм һү абаа һэмди. Энэ хадаа улаан талын ба хальмагай үүлтэрые холижо гаргаһан үнеэд юм.

Н. С. Хрущев. Шэгнүүрээрээ ямар илгаатайб?

Г. Л. Рындин. Холисогүй сэбэр улаан талын үүлтэрэй үнеэд манайда үгы. Холимол үнеэднай 400—420 килограмм татадаг, харин хальмагай үүлтэрэй үнеэд 540—550 килограмм татадаг байха юм.

Н. С. Хрущев. Энэ асуудалые шудалжа, шэнжэлжэ үзэлтэй. Мяханай ба һүнэй мал гэжэ илгаха гэхэдэ хүн бүхэн бултадаа зүбшөөгөөд орхидоггүй ха юм. Тиигэбэншье манай оронэй талалиг районуудта мяханда гэжэ мал барижа байхада зүйтэйшье байжа магад.

Гэбэшье эгээл ехээр хүгжэнгы худөө ажахытай оронуудта һү-мяханай мал ажал зэргэ барижа байдаг лэ. Үнеэн хадаа мяханшье, һүншье үгэдэг гээшэ. Би энээниие, тусхайлан хэлэбэл, Данида хараһан байнаб. Даниин арад зон мал ажал эрхилхэдээ ехэ бэрхэшүүл юм. Дани хадаа мал ажалай талаар имагтал Европодо бэшэ, мүн бүхы дэлхэйдэ жэшээ боложо шадаха байна. Даниин хүн зонтой хөөрэлдэхэдэмнай тэдэнэр гансахан лэ һүнэй, мүн гансахан лэ мяханай мал барижа байһанай хэрэггүй гэжэ хэлээ һэн. Үнеэн хадаа һү, тоһо үгэдэг. Тэрээнтэй хамта үнеэн бяһал тугал үгэдэг, тэрэниинь мяханда гэжэ шахадаг юм.

Мүн танай Сальска үйлэдбэриин управленидэншье бүхы малаа мяханай, һүнэй гэжэ хүн зон бултадаа шахуу илгаха дурагүй байна бшуу. Ажахынуудай али нэгэндэ улаан талын үүлтэрэй ёһоорхонууд эрэ бүрүүнүүдые бидэ хараа һэмди. Энэ үүлтэрэй үнеэдһээ тэрэ ажахы 2,5 мянган литр һү абадаг, харин тугалнуудыень мяханда гэжэ шахадаг, тиигээд шахаһанайнгаа һүүлээр 350 килограмм ба бүришье дээшэ шэгнүүртэй эрэ бүрүүнүүдые тушаадаг гэжэ намда хэлээ һэн.

Таанар эдэ бүгэдые тооложо, бодомжолжо үзэгты. Тиихэдээ эндэ алиншье ушарта хэды шэнэн мяханай абтаха, центнер продукци абахада хэды шэнэн тэжээлэй гаргашалагдаха байһые, мяханай өөрынь үные хараада абаха хэрэгтэй. Тиигээдшье һү мяханай мал тухай хэлсэхэдээ мяханайнь сэн дээрэ һүнэйнь сэн, үнеэнһээ абтаһан тоһонойнь сэн нэмээхэ хэрэгтэй ха юм даа. Тиигэхэ зуураа һүнэй тоһолиг, тоһон хадаа үхэрэй мяханда орходоо үнэтэйгөөр сэгнэгдэдэг байһыень хараадаа абаха хэрэгтэй.

Таанад намайе зүбөөр ойлгооройгты, эндэ танай ажахы тухай би хэлэнэ бэшэб. Мал ажал хүгжөөхэдөө, мяха, һү абахадаа бидэнэй шэлэн баримталха шэглэл тухай эндэ хэлэгдэнэ. Энэ асуудалаар би лаб дээрээ өөрынгөө тодорхой һанамжые үшөөл хэлэжэ шадахагүй байнаб. Манайда нэгэ хэды үе соо бодото эрхэ байдалтай зохилдуулагдан мяханайшье, һү-мяханайшье мал ажал хүгжөөгдэхэ гээшэ ха. Тиигээдшье мал ажалай ажахые абаһаар лэ шэнэдхэн хубилгажа болохогүй бшуу. Мал ондо ондоо эрхэ байдалда байлгагдана гэһэн баримтые хараадаа абажа, энээншье тэрээшье шэглэлынь хэрэглэхэ хэрэгтэй. Бүхы юумыень тооложо үзэхэ, экономическа талаһаань тодорхойлон гаргаха гэһэн гүйлтатайгаар таанарта үшөө дахин ханданаб. Ондо ондоо онол аргаар мал барижа байхада, ондо ондоо гаргашанууд хэгдэхэ байха, эдэ бүгэдые хараадаа абаха хэрэгтэй. һү-мяханай мал һаажа байха хэрэгтэй, харин мяханай малда имагтал адуулгашан хэрэгтэй болохо, һаалишад хэрэггүй юм. Эдэ бүгэдые тоосоондоо абаха хэрэгтэй. Алишье талаһаань шанжалжа үзэһэнэйнгөө һүүлээр эгээл һайниинь шалгажа абахада болоно.

Г. Л. Рындин. һайн даа. Бидэ тиигэжэ тоолжо үзэхэбди. Манай ажахын хүгжэлтые харуулһан тоо бэлэдхэхэбди. Манай ажахын хүгжэлтые харуулһан тоо баримтануудта би үшөө нэгэ хэдые нэмээн хэлэхэ хүсэлтэйб. 1953 ондо моринай завод дээрэ 944 хүдэлмэришэд байһан, мүнөө — 1.126 хүнүүд хүдэлдэг.

1953 ондо моринай завод 816 мянган түхэригэй продукци абаһанһаа, энэ жэлдэ ажахымнай 2 миллион 600 мянган түхэригэй товарна продукци гэхэ гү, али 3 дахинһаа үлүүгээр ехэдхэхэ байна. Энэ баримта хадаа ажалай бүтээсын дээшэлжэ байһан тухай, хүдэлмэришэдэй бүри һайн мэргэжэл шадабаритай болоһон тухай гэршэлнэ. Тэдэнэр ажал ба мүнгэ зөөри тон багаар гаргашалаад мүнөө һураггүй ехэ продукци абадаг болонхой.

Н. С. Хрущев. Энэ зүб шэглэл гээшэ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ ажахы бүхэнэй гол зорилго байха, совет хүн бүхэнэй уялгань байха ёһотой.

Г. Л. Рындин. Дам саашаа тарянай шэглэлтэй, нарин ноһотой хонидые үсхэбэрилдэг, мүн эбэртэ бодо мал шахан таргалуулдаг шэглэлтэй тусхай мэргэжэлтэй болоһон ажахы манай эндэ тогтон хүгжэжэ байна. 1970 ондо 4.900 мянган түхэригһөө бага бэшэ товарна продукци манайда абтадаг болохо.

Н. С. Хрущев. Хайшан гээд?

Г. Л. Рындин. Ороохо таряа ехээр абадаг болоһоной ашаар.

Н. С. Хрущев. Ямар үндэһэ һуури дээрэ таанад ороохо таряа ехээр абадаг болохобта?

Г. Л. Рындин. Ургасыень дээшэлүүлһэнэй ашаар.

Н. С. Хрущев. Тиигээд ургасаяа ямар аргаар дээшэлүүлхэбта?

Г. Л. Рындин. Агротехникын үлэмжэ һайн арга методуудые хэрэглэһэнэй, ашаг шэмэ ехэтэй сортнуудай сортовой тарилга нэбтэрүүлһэнэй, минеральна, органическа үтэгжүүлгэнүүдые бүри ехээр хэрэглэһэнэй ашаар түйлахабди.

Н. С. Хрущев. Ургасаяа ямар хэмжээндэ хүргэхэ һанаатайбта?

Г. Л. Рындин. Бүхы ажахы доторнай гектарай 20—22 центнер ургаса алгадгүйгөөр абтаха, харин зарим жэлнүүдтэ 26—27 центнер абадаг болохобди.

Н. С. Хрущев. Мүнөөнэй районированнэ сортнуудтай жэшэхэдэ шэнэ сортнуудай ехэ ашаг шэмэтэй байбалнь, таанад минеральна үтэгжүүлгэгүйгөөршье хараалһан ургасаяа абаха байхат гэжэ би тоолоноб. Хэрбээ минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үгэбэл, таанад гектар бүриһөө бүри ехэ ороохо таряа суглуулан абажа шадаха гээшэ хаг. «Мироновская-808» гэжэ сорт гектарай 35—37 центнер ороохо таряа үгэдэг гэжэ та өөрөө намда хэлээ һэмнайт. Ямар нэгэн жэлдэ энэ сорт 20 центнер үгэбэ гэлээ даа. Теэд энээншье ушарта таанад дунда зэргээр гектарай 25 центнерһээ бага бэшэ ургаса абажа шадаха байхат. Эдэ бүгэдые би өөртөө хадуужа абаха хүсэлэнтэйб, танай хэһэн тоосоонуудые намайе зүбшөөгөөгүй гэжэ бү ойлгооройгты.

Г. Л. Рындин. Эдэ жэлнүүдтэ 13 мянган центнер мяха үлүү ехээр гэхэ гү, али 2 дахин ехэ мяха абадаг болохобди, совхоз гүрэндэ 25—26 мянган центнер мяха худалдадаг болохо, тиихэдээ 55—60 процентнь үхэрэй мяхан, 40—45 процентнь хониной мяхан байха юм.

Н. С. Хрущев. Тоо толгойень таанад олошоруулна гүт?

Г. Л. Рындин. Тоо толгойень олошоруулнабди, шахан таргалуулха болзорынь богони болгонобди, тэрэшээн тушаагдаха малай шэгнүүрынь дээшэлүүлнэбди. 14 һаратай эрэ бүрүүнүүдые 400—450 килограмм шэгнүүртэй болгоод тушааха зорилго совхознай табинхай.

Манай ажал ябуулгын юрэнхы үрэ дүнгүүд иимэ: үнгэрэгшэ жэлдэ ажахымнай ашаг олзо 32 процент байгаа, мүнөө жэлдэ тэрэнь 35—36 процент хүрэтэрөө дээшэлхэ, харин 1970 ондо ашаг олзотойгоор хүдэлэлгые 62, 8 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ гэжэ бодомжолнобди. Ондоогоор хэлэхэдэ, продукци абалгада гаргашалагдаһан түхэриг бүхэндэ эды шэнэн ашаг олзо абтаа гэбэл: недондо жэлдэ — 32 мүнгэн, харин энэ жэлдэ 35—36 мүнгэн абтахаар хүлеэгдэнэ.

Н. С. Хрущев. Моринай заводуудые шүүмжэлһэн шүүмжэлэл туһатай байба гү?

Г. Л. Рындин. Тиимэ, шүүмжэлэл манда ехээр туһалаа. Бидэнэр үйлэдбэреэ улам саашадань хүгжөөжэ, өөһэдынгөө арга боломжонуудые үргэнөөр хэрэглэжэ шадаа бшуубди.

Н. С. Хрущев. Үшөө нэгэ асуудал дээрэ тогтохо һанаатайб. Тэжээлэй асуудалаар бидэ мэргэжэлтэдтэй һайнаар хүдэлдэг болоебди. Манай оронэй олохон районууд малай тэжээлдэ һолоомо хэрэглэдэг болонхой. Малда эдюулхынгээ урда тээ һолоомые шанаржуулжа һураха хэрэгтэй. Энэ асуудалаар элдэб он жэлнүүдтэ үсөөн бэшэ дурадхалнууд оруулагдаһан байгаа.

Хэдэн жэлэй урда тээ эрдэмтэд һолоомые избоосхоор, избоосхын һүөөр шанаржуулха гэжэ зүршэлээ һэн. Ондоошье зүршэлгэнүүдые үгөө һэн бэлэй. Гэбэшье колхоз, совхозуудай мүнөөнэйхидэ орходоо бага тэжээлтэй байһаншье һаань, силослогдохо кукурузые нэлэнхы үргэн талмай дээрэ үшөөл ургуулдаггүй байһаншье мүртөө һолоомо болбосоруулха онол арганаудаар бидэ һонирхоогүйбди. Хэрбээ ямар нэгэн ажахын нэгэ үнеэндэ хүртэсын талаар 3 тонно силос дарадаг байгаа һаань, тэрэниие жэшээ болгон дурдадаг байһан. Мүнөө олохон колхоз, совхозууд үнеэн бүридэ 10—15 тонно силос дарадаг, зүгөөр иимэ эрхэ байдалдашье һолоомые хэрэглэхэ гээшэ шухала удха шанартай юм. Хайшан гээд һолоомые буйлуулхаб, хайшан гээд тэрээниие амтатай тэжээл болгохоб гэжэ эрдэмтэдэй зүбшөөл хэрэгтэй даа. Таанад һолоомые шанаржуулжа туршаагүй һэн гүт?

Г. Л. Рындин. Эбэртэ бодо малда һолоомон хадаа үнэтэй һайн тэжээл байжа болохо гээд бидэ һанадагбди. Бидэнэр хальмаг үүлтэрэй мал тэжүүлдэгбди. Энэ мал тэжээл голохо гэжэ байхагүй. Тэрэ хадаа гол түлэб силос, һолоомо эдидэг юм. Ажахыдаа ехэнхи ушарта һолоомоо хэршэжэ сечкэ болгодогбди, тэрэнээ малда эдюулхынгээ урда тээ силостэй холидогбди. Тиигэжэ бидэ һайн үрэ дүнгүүдые түйлаабди. Үбэлэй турша соо нэгэ үнеэн силостэй холиһон 2 тонно һолоомо эдидэг юм.

Н. С. Хрущев. Танай дүй дүршэлые анхаржа шудалмаар. Зүгөөр һолоомые малда эдюулхынгээ урда тээ силостэ холихо бэшэ, харин силосэнэ ургамалнуудые даража байха үедөө һолоомые силостэй холижо нэмээ хада зүйтэй һайн гээшэ ха. һолоомые шанаржуулхада тэжээлэй нөөсэ ехэ болохо, илангаяа эбэртэ бодо малда, хонидто үгтэхэ тэжээл ехэдхэгдэхэ бшуу. Урдань эдэ бүгэдые тарянашан хэжэ шадахагүй байһан, ушарынь гэхэдэ хэрэгтэй болохо химиин эд хэрэгсэлнүүдгүй байһан шуу.

Мүнөө худөө ажахыда хими ехээр туһалдаг. Тэрэ хадаа һолоомо шанаржуулхын тулада туһатай бодосуудые үгэжэ шадаха юм. Хэршэдэг түхеэрэлгэтэй комбайнуудшье хэрэгтэй. Тиимэ машинануудые нэн түрүүлэн тала нютагуудтахи совхозуудта, шэнэ газарай районуудай совхозуудта үгэхэ хэрэгтэй. Тиигээд байхада колхоз, совхозууд хэршэгдэһэн һолоомо сэхэ комбайнһаа абаад, тэрэнэй гансал амта оруулдаг шухала хэрэгтэй бодосуудаар шанаржуулха ха юм.

Г. Л. Рындин. Мүнөөшье манай ажахыда һолоомон ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэдэг. Хэрбээ һолоомые һайнаар шанаржуулаад байбал, тэрэ хадаа эдеэлүүлхэ үедэ бүри һайн үрэ дүнгүүдые харуулха байна ха юм. Энээниие хэхэдэмнай манда эрдэмтэд туһалха ёһотой.

Н. С. Хрущев. Уһалагдаһаг газар дээрэ кукуруза ургуулха арга боломжо танайда бии гээшэ гү?

Г. Л. Рындин. Ерэхэ жэлдэ уһалагдадаг газар дээрэ багахан хэмжээнэй кукуруза тарихын тула бэлэдхэл ябуулжа байнабди. Манай эндэ уһан багашаг гээшэ. Хэрдые тиимэ һаань, сөөрэмүүд бии. Кукуруза уһалхын тулада тэндэһээ уһа абахада болоно.

Н. С. Хрущев. Волгоградска областиин Чапаевай нэрэмжэтэ колхоздо лиманна гэдэг аргаар газар уһалдаг дүршэлтэй намайе танилсуулаа. Хэды шэнэн бэ даа гол мүрэн шадарай доро газарта һайрамай уһа тогтоодог юм. Тиигээд тэрэ уһанайнгаа татаһан хойно кукуруза, шэниисэ гү, али ондоо ургамал таридаг. Иимэ аргаар газар уһалхадаа энэ ажахы гектар бүриин 20 центнер шэниисэ абадаг; бүри хүршэ колхоздонь гектарай 19 тонно хартаабха абтаал. Гектар бүриин 200 центнер тухай кукурузын эшэ набшаһа абаал ха.

Зүгөөр арга боломжотой гээшэ һаа, кукурузые уһалаа һаа дээрэ. Тиигэ гээшэ һаа мянгаад, үшөө дээшэшье центнер бүурсагтай кукурузын эшэ набшаһан абтажа болохо байна. Энээниие тайлбарилхада, гектар газар дээрэ 4—5 үнеэ барижа боломоор. Иимэ үндэр баян ургаса абажа болохоор гэжэ бодото байдалаар тодорхойлогдонхой. Украинын механизатор нүхэр Романюк гэдэгэй дүй дүршэл шудалхыетнай зүбшөөнэб. Энэ хүн Херсонско областьдо хүдэлдэг. Тэндэхи эрхэ байдал танайхитай адлирхуу. Нүхэр Романюгай звено нёдондо гектар бүриһөө 90—95 центнер кукурузын таряа, 700—800 центнер силосэй ногоо абаһан байгаа. Нүхэр Романюк мүнөө жэлдэ 200 гектарта кукуруза таринхай. Гектар бүриһөө 100 центнер таряа абаха зорилготой хүдэлжэ байна гэжэ намда хэлээ һэн. «Днепровский-200» сортын кукуруза таридаг, уһалхада тэрэнь ехэ ургаса үгэдэг юм.

Г. Л. Рындин. Манай ажахын газар дээгүүр уһалууриин канал гараха юм. Эндэһээ ехэ хэмжээнэй уһан ерэхэ, тэрээниие кукурузын тарилга уһалха хэрэгтэ нэн түрүүн хэрэглэхэбди. Энээнэй ашаар үшөө ехэ тэжээл абаха аргатай болохобди, тиимэ хадаа гүрэндэ үшөө ехэ мяхан үгтэхэ.

Н. С. Хрущев. Танай ажахыда түйлагдаһан үрэ дүнгүүдээр хананги байнаб. Танай коллективые, партийна, комсомолой, профсоюзай организацинуудые, ажахын мэргэжэлтэд ба хүтэлбэрилэгшэдые ехэ амжалта түйлаһантайтнай дашарамдуулан амаршална. Танай ажахын хүдэлмэрилэгшэд һайнаар хүдэлөө байна. Абаһан уялгануудаа мүнөөшье жэлдэ амжалтатайгаар дүүргэхэ бэзэт гэжэ найданаб.

Г. Л. Рындин. Урдаа табигдаһан зорилгонуудые дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа зорюулхабди.

Н. С. Хрущев. Танай ажахы адуу моринай завод гэжэ нэрэтэй гээшэ ааб даа, энэ талаараа ямар байнат?

Г. Л. Рындин. Адуу моридойнгоо үүлтэрые улам һайжаруулжа байнабди. Адуу үсхэбэрилгэмнай олзотой юм. Донской үүлтэрэй адуун үсхэбэрилэгдэдэг. Энэ үүлтэрэй адуу мори ганса манай орондошье бэшэ, мүн хилын саанашье ехэ суутай болонхой гээшэ. Адуу үсхэбэрилхэ тухайдаа мартадаггүйлди даа. Энээнэй хажуугаар ороохо таряа, үхэрэй, хониной мяха, нооһо болон бусад эдеэ хоолой зүйл гүрэндэ үгэдэгбди.

Н. С. Хрущев. Энэ һайн лэ гээшэ. Адуу моридой заводой коллективтэ ажалдаа шэнэ амжалта түйлахыень хүсэжэ байнаб.

***

Нүхэр Н. С. Хрушев энэ ажахын полинууд дээгүүр ябаа, кукурузын плантаци, нарин ноолотой хонидой отарануудаар, донской үүлтэрэй адуу моридой һүрэгүүдээр, эбэртэ бодо малай гүүртэнүүдээр ябажа хараа, хонишодтой, адуушадтай, гүүртэнүүдые даагшадтай, механизаторнуудтай уулзажа хөөрэлдөө.

Бригадамнай эхэ хонидой отара харадаг гэжэ ахалагша хонишон И. И. Мосиенко мэдээсэбэ. Энэ жэлдэ түл турэсэ һайн байгаа. Хонин бүриһөө 6 килограм нооһон хайшалагданхай. Ехэ амжалта түйлаһанайнь түлөө хонишодой бригадада коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэ олгогдонхой.

һайн ажалайнь түлөө Н. С. Хрущев хонишондо баясхалан хүргөөд, ажахыдаа тэмээ үсхэбэрилхэ зүбшэл үгэнэ. Бэлшээри дээрэ хониной эдеэгүй ногоое тэмээнүүд хуу суглуулдаг ха юм гээд хэлэбэ.

Мяханай малай гүүртын хажууда, талада Н. С. Хрущев гүүртые даагша И. Т. Бондаревский гэгшэтэй хөөрэлдэбэ. Дүрбэн хүнһөө бүридэһэн энэ хүнэй даадаг звено 500 толгой хашараг бүрүүнүүдые шахан таргалуулдаг, үбэлэй сагта хүрэхэ хэмжээнэй үбһэ тэжээл бэлэдхэдэг юм байна. Энэ гүүртэдэ эрэ хашарагуудые таргалуулһан центнер мяханай өөрын үнэ 37 түхэригтэ болодог, тиихэдэ дунда зэргээр центнер үхэрэй мяханай өөрын үнэ 55 түхэриг 95 мүнгэтэ болодог байна. Энэ звеногой шахан таргалуулһан эрэ хашараг бүхэн ажахыдаа 67 түхэригэй сэбэр олзо оруулна. Байрада байлгажа хашараг бүрүүнүүдые түргэн саг соо шахадаг гүүртые даагша Ф. С. Рыбалко гэгшэтэй Никита Сергеевич эндэ хөөрэлдэбэ. Байрада байлгажа мал шахахада һураггүй дээрэ гэжэ нүхэр Рыбалко хөөрэбэ. Энэ коллектив эбэртэ бодо малые байрадань байлгажа шахахаар бэлэдхэжэ байна.

һолоомо хэршээд, даража нягтаруулдаг түхеэрэлгэтэй комбайнай агрегат энэ ажахын поли дээрэ туршагдажа байба. Таганрогско комбайнова заводой конструкторска бюрогой главна конструктор, Ленинэй шангай лауреат Х. И. Изаксон полинуудые һолоомоһоо сэбэрлэхэ шадабаритай түхеэрэлгынгээ конструкци, дурадхал тухайда хөөрэжэ үгэбэ. «СК-4» комбайнда һолоомо хэршэдэг түхеэрэлгэтэй хамта тэрээниие нягтаруулан дарадаг түхеэрэлгэ шагтагалдаг юм. һолоомоной хэршэгдэһэн энэ нягтаруулга руу ороод тэрээн соогоо дарагдажа бухалшуу, һүрэшүү тухэлтэй болоод, поли дээрэ өөрөө унадат байна. Энээнэй хойноһоо юумэ суглуулдаг түхеэрэлгэтэй трактор ябажа хамаад, тэдэниие полиин хажууда абаашадаг юм. Нүхэр Н. С. Хрущев иимэ түхеэрэлгэтэйгээр хуряалга хэхыень хараба, конструктортай хөөрэлдэбэ.

Энэ ажахыда ябажа, Х. И. Изаксоной дурадхаһан һолоомо суглуулдаг онһоон аргатай эндэ танилсаһанай һүүлээр нүхэр Н. С. Хрущев Ростовско областиин хүтэлбэрилэгшэдтэ, адуу моридой заводой хүдэлмэрилэгшэдтэ энэ асуудалаар өөрынгөө һанамжа дурадхал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ.

Ерэхэ жэлэй ургасын үндэһэ һуури болохо намарай наар саг болзор соонь хахалха арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн юуб гэхэдэ, таряа хуряажа сохиһоной һүүлээр полинуудые һолоомонһоонь сүлөөлхэ ябадал болоно гэжэ Н. С. Хрущев хэлэнэ. Шэнэ газар хахалһан, ороохо тарянай ехэ ажахынуудта—Казахстанда болон Сибирьтэ энэ хүдэлмэри түргэнөөр үнгэргэхэ гээшэ илангаяа шухала байна. Эдэ нютагуудта намарай наар хахалхын тулада бага саг үлэдэг гээшэ ааб даа.

Зүгөөр энэмнай ганса шэнэ газарай районуудта хабаатай бэшэ. Саратовска, Волгоградска, Ростовско областьнуудта, Ставропольдо, Кубаньда болон Украинда, илангаяа Украинын урда районуудта энэ хабаатай байха юм. Богонёор хэлэхэдэ намарай наар хахалдаг бүхы газар нютагуудта энэ хабаатай гээшэ. Ерэхэ жэлэй үндэр баян ургаса абахын тулада полинуудые һолоомонһоонь түргэнөөр сүлөөлжэ, богонихон болзор соо лущени хэхэ, хахалха шухала. Полинуудые һолоомонһоонь сэбэрлэхэ гээшэмнай мүн буртаг үбһэнтэй тэмсэхэ талааршье ехэ шухала бшуу. Эгээл энэ зорилгоор һолоомоной узуурта лущени хэгдэдэг, намарай наар хахалагдадаг гээшэ ааб за.

һолоомо хуряалгые оньһожоруулха зорилгоор конструкторнууд, инженернүүд, ухаалан зохёогшод ехэ хэшээл оролдолго гаргаа. Энэ хүдэлмэриие эмхидхэхэ талаар элдэб арга дүршэл хараа һэм. Зүгөөр худөө ажахые оньһожоруулха Украинын эрдэм шанжалгын институдай зохёоһон агрегат илангаяа ехэ анхарал хандуулмаар ха гэжэ һананам. һолоомо хэршэдэг түхеэрэлгээр, хэршэгдэһэн һолоомо суглуулха, полиин захада зөөхэ тусхай тэргээр эндэхид комбайнаа хангаанхай. Үшөө хэдэн жэлэй урда тээ иимэ агрегадай хүдэлжэ ябахыень хараа һэм. Тон юрын шэнги аад, бүри жэгтэй зохид, энэ асуудалые тон таарамжатайгаар шиидхэһэн гээшэ ха гэжэ би хэлэхэ байнаб. Хэршэдэг түхеэрэлгэ комбайнда табигданхай. Шэниисэ гү, али бусад ороохото ургамалнуудые сохиһоной һүүлээр барабан дороһоо гараһан һолоомон тэрэ хэршүүл руу орохо. Энээн соогоо жэжэхэнээр хэршэгдээд, мэхиинэ болон бусад үлэгдэлнүүдтэй хамтараад сорго соогуур гоожоод тэргэ руу ороно. Тэргынь хэмжүүр 40 кубическа метр тухай хэршэгдэһэн һолоомо багтаахаар. Нэгэ тонно хахад тухай болоно гээшэ ааб даа.

һолоомо шэрэхын тулада комбайн бүхэн хоёр хоёр тэргээр хангаганхай. һолоомо полиин хажууда шэрэхын тулада эдэ хоёр тэргэ элбэг хүрэхэ байна. Хадагалха гү, али хэрэглэхэ газарта хэршэгдэһэн һолоомо заатагүй шэрэхэ гэжэ оролдолгогүй гээшэ ха. Хахалагдаһан газар дээгүүр тэрээниие зөөхэгүйн тулада загоной нэгэ хажууда хэжэ болоно. Хоёр тэргэтэй нэгэ трактор хэршэгдэһэн һолоомо шэрэхэдэ элбэг хүрэхэ гэжэ дүй дүршэл харуулба. Энэ мөөрэтэй тракторһаа дээрэ даа. Тэргэнүүд юугээрээ һайн бэ? Тэдэнэр соморхонууд, комбайнай үнгэрэмсөөр тэрэ доронь һолоомо хуряажа абадаг һайнтай. Хэрбээ буртаг үбһэгүй сэбэр полинууд һаань, энээнэй ашаар тэрэ доронь лущени хэхын тулада дисковэ борной табиха гү, али намарай наар хахалха аргатай байдаг. Мүн энээнтэй хамта хэршэгдэһэн һолоомо, мэхиинэ суглуужа нэгэ газарта обоолбо ха юм. Эдэ бүгэдэмнай малай тэжээл болодог, мүн дэбисхэр хахада органическа үтэгжүүлгэ болодог үнэтэй зүйл ха юм.

Энэ аргада, эдэ тэргэнүүдтэ анхаралаа хандуулхыень механизаторнуудта, совхозууд болон колхозуудай хүтэлмэрилэгшэдтэ юундэ хандана бииб? Эдэ түхеэрэлгэнүүд ехэ таарамжатай, хаанашье хэрэглэмээр, тиигээд жэлэй дүрбэн сагта ашаглахада болохо байна. Тэргэ гээшэмнай шагтагалагдадаг (прицеп) ха юм даа. Мөөритэй тракторта энээнээ шагтагалагты, тиигэбэл, ороохо таряа, силос, тарян ажалай бусадшье зүйлнүүдые зөөжэ шадахат. Үшөө ашаануудые, жэшээнь үбһэ тэжээлшье шэрэлгэдэ иимэ тэргэнүүдые хэрэглэхэдэ хамаагүй. Хажуу захын түхеэрэлгэ һэлгэжэ байхаар зохёобол, ороохо таряншье зөөхэдэ болохо даа.

Украинынхидай дурадхаһан агрегадуудые бүтээн гаргахын тулада хэрэгтэй хэмжээнэй мүнгэ зөөри Госплан һомолхо ёһотой, тиихэдэнь промышленность тэдэниие бүтээн гаргаха уялгатай. Эдэ хэмжээ ябуулганууд хадаа худөө ажахые ашаг ехэтэйгээр эрхилхэ аргада орохо тухай ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ туһалха байна.

Манай бэлиг ехэтэ конструктор—нүхэр Изаксон полинуудай һолоомо суглуулха хэрэг шиидхэхын тулада нилээдгүй удаан хүдэлөө. «СК-4» гэжэ комбайн зохёон бии болгоһонойнь түлөө энэ хүндэ, тэрэнэй ударидадаг коллективтэ Ленинэй шан үгтэхэл ёһоороо үгтөө. Нүхэр Изаксон олон ондоо туршалганууде хэһэн байна. Тиин № 163-дахи Зимовниковско адуу моридой заводто хэгдэһэн һүүлшын туршалга хадаа энээнэй урда тээ һолоомо хуряалгаар оруулһан дурадхалнуудһаа эгээл һайниинь байгаа. Энэ агрегадые шудалхые хүсэһэн хүн худөө ажахы журнал хаража, тэрээнтэй танилсахадань болохо. Тэндэ энэ агрегат ехэ һайнаар харуулагданхай. Иимэ журнал хараад энэ адуу моридой заводой полидо ерэхэдээ тэрэ агрегат тухай бага зэргэ мэдэхэ байбаб. Энэ агрегадай хүдэлхыень нютаг дээрэнь хараба гээшэб.

Нүхэр Изаксоной дурадхаһан хэршэһэн һолоомо нягтаруулан монсогойлдог түхеэрэлгые украинынхидай тэргэтэй сасуулхада зарим тэды дутагдалтай байна, тэрэнь юуб гэхэдэ ехэ металл хэрэгтэй болоно. Тэрэнэй хажуу талын сеткэдэ ехэ металл орохо гэжэ хэлэнэб. Тиин дутагдалынь энэ ганса бэшэ. Тэргэ гээшэмнай хаанашье хэрэглэжэ боломоор һайнтай. Тэрэнэй мөөрэнүүдтэ, голдонь гаргадаһан металл өөрыгөө харюулжа шадаха байна. Энэмнай ганса хуряалгада хэрэглэгдэдэг бэшэ ха юм даа. Нүгөө һолоомо нягтарулдаг түхеэрэлгэ комбайнда шагтагалагдадаг агрегат болоно, гансал хуряалгада хэрэглэгдэнэ. Тарян хуряалгын дүүрэмсээр—энэмнай 15—20 үдэр соо үргэлжэлдэг гээшэ ааб даа, — энэ агрегат комбайнһаа абтаад, ажахыда ямаршье аша үрэгүйгөөр 11 һарын турша соо миин байдаг байна.

Иимэ түхеэрэлгэтэй жэшэхэдэ, тэргэнүүдэй һайн талань үшөө олон. Иимэ түхеэрэлгын нягтаруулан монсогойлһон һолоомон газар дээрэ өөрөө унадаг байна. Энээнэй һүүлээр юумэ үргэдэг аса шэнги түхеэрэлгэтэй трактор ерэжэ, иимэ һолоомо суглуулаад, тусхай газарта абаашаха болоно. Эндэ юуниинь мууб гэхэдэ, монсогор монсогор болгоһон һолоомо газарай хүрьһэн дээрэ обоолходонь, тэдэнэйнь бутардаһан тэндэнь үлэнэ. Эдэнь тиимэ ехэшье бэшэ һаа, газарай хүрьһэндэ буртаг үбһэн боложо үлэнэ ха юм.

һүришүү тухэлтэй болгожо монсогойлһон һолоомые агрегадай газар дээрэ унагаахадань, тэрэнь газаа талаһаа үрхирхэ болоно. Нүхэр Изаксоной хэлэһэнэй ёһоор энэ дутагдал байжа болоо. Энээндэнь би үнэншэнэб. Үргэдэг түхеэрэлгыень үшөө дээшэнь болгожо болохо юм ааб даа, тиихэдэнь тэрэнь һолоомоёо дайрахаа болихо. Гэтэр газаа талаһаа ехэ нягта бэшэ байһан дээрэһээ хэблэгдэһэн һолоомониинь хэзээшье хиидэхэ болоно. Тиихэдээ энэ үнэтэ продукт гээгдэхэ зэргэтэй, буртаг үбһэниинь газарай хүрьһэндэ үрижэхэ жэшээтэй.

Бага багаханаар — нэгэ нэгэ тонно бухалханууд болгогдоһон дээрэһээ һолоомон гээгдэхэ. Тэрэйнь 15—20 процент гээлтэдэ орохо болоно. Гонзод гэһэн тухэлтэй эдэ бухалханууд полиин захаар хэбтэхэ болоно.

Нягтаруулан монсогойлдог иимэ түхеэрэлгэ хэрэглэхэдээ ажахы тарян хуряалгын һүүлээр газарай хүрьһэ элдүүрилхэ — лущени хэхэ, хахалха машинануудые тэрэ доронь табиха аргагүй болоно. Эгээл энэ шалтагаанһаа нүхэр Изаксоной дурадхаһан энэ түхеэрэлгын конструкци Украинын механизациин институдай • дурадхаһан тэргэтэй жэшээгүй, хэзээшье муу болоно. Тэргэнүүд хадаа ажахынуудта үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Энээнэй аша үрэтэй байһые бодото байдал, туршалганууд тодоруулһан байна. Ургаса хуряалгын үнэ, һолоомо бухаллалаг (таряа сохиһоной һүүлээр бухалнуудые хаядаг) түхеэрэлгэтэй комбайнай һүүлээр полинуудые һолоомонһоонь сэбэрлэлгын үнэ гурбан түхэригтэ, тиихэдэ тэргэнүүдые хэрэглэхэдэ—1 түхэриг 43 мүнгэтэ болоно. Энээн дээрэһээ харахада, нягтаруулдаг түхеэрэлгэтэйгээр хуряалга хэгшэдэ орходоо тэргэнүүдые хэрэглэн таряа хуряахада хоёр дахин хямда болоно. Тэрээнһээ гадна хүдэлмэри түргэдхэнэ, саг болзор соонь намарай наар хахалха аргатай болоно, тиимэ хадаа ерэхэ жэлэй ургасын һайн үндэһэ һуури табиха арга олгоно гээшэ. Сальска үйлэдбэриин управлениин начальник И. Н. Солдатов тэргэнүүдые хэрэглэн, ургаса хуряаха арга үндэрөөр сэгнэнэ. Иимэ аргаар таряа хуряахада, комбайнай һүүлээр плуг табиха аргатай, ерэхэ жэлэй ургасын газарай хүрьһэ ямаршье һаатгүйгөөр бэлдэхэ аргатай болоно гэжэ тоолоно. Тиигээд байхадаа энэ һайн, саашадаа хэрэгтэй байна бшуу. Энэ асуудалаар Госплан зохихо дурадхалнуудые правительстводо оруулха ёһотой гэжэ тоолоноб. Совхозууд болон колхозуудай эрилтэнүүдые хараадаа абажа, иимэ тэргэнүүдые олоор бүтээн гаргахын тулада арга боломжонуудаа дары бэдэржэ олохо, тиигэжэ шэнэ газарай, оронэй тала газарай томо ажахынуудые түүхын түрүүн хангаха шухала. Энээниие заатагүй бүтээхэ хэрэгтэй.

Зимовниковско үйлэдбэриин управлениин начальник Д. Д. Шишов, партийна комитедэй секретарь А. Д. Третьяков, адуу моринай заводой директор Г. Л. Рындин, главна агроном А. А. Сибирко гэгшэд хахалжа болмоор ехэ газартайбди гэжэ хөөрэбэ. Зүгөөр иимэ газарынь хужартайшаг. Мүн манай районуудта газарай хүрьһэн дээрэ байдаг гипсын ехэ уурхайнууд бии. Мүнөө энээниие бульдозероор абажа байна ха. Энэ асуудалые һайнаар хаража үзөөд, ажахын тоосото организаци байгуулбал һайн һэн. Тиигэ һаа, иимэ организаци энэ гипс абажа болбосоруулаад, тусхай хэлсээнэй ёһоор хужартай газарай хүрьһые һайжаруулха байгаал даа.

Хужартай шэнэ газар хахалхын тулада гурбан ярустай плугууд хэрэгтэй һэн ха гэжэ намда хүнүүд хэлээ һэн. Теэд иимэ плугуудые промышленность гаргадаг ааб даа. Нүхэр Ежевский энэ асуудал һайса хаража үзөөд, иимэ плугуудые бүтээж гаргаха хэрэг эмхидхэхын тулада СССР-эй Госпланда дурадхал оруулха байгаал даа.

Хэлэхэ гэжэ һанаһан бодомжонуудни иимэл даа.

Арад түмэнэй аша туһада

ЭРХИМЭЭР ХҮДЭЛХЭ— ЭМНЭГШЭДЭЙ ХАРЮУ

...жалшадай элүүрые хамгаалха ту... Коммунис парти, Советскэ пра...ельствэмнай айхабтар ехэ анха... хандуулна. Энэнь хамаг юумэн ...э, тэрэ тоодо арад зоной һүдал, ...на байдал саашадань һайжаруул... тухай гаргагдаһан Хуули дотор, ...алгын барилгануудые үргэнөөр ...илэлгэ дээрэшье элеэр харагдана ...у.

...анай Буряад орон дотор элүүрые ...гаалгын барилгада һүүлэй габа... жэлэй турша соо гүрэнэй зүг... 4 миллион үлүүтэй түхэриг мүн...зөөри гаргашалагдаа.

...хха урда сагта нэгэшье фельд...гүй байһан газарта мүнөө эрхим ...эрэлгэтэй шэнэ ёһоной томо томо ...ьницанууд баригдаһан.

...Республикын хүн зоной элүүрые ...гаалхын тула партийна, советскэ ...он профсоюзна эмхинүүдэй туһа...жаар эмнэлгын эмхи зургаанууд ...ла ехэ ажал хүдэлмэри яһуулна. ...Жэшээнь, 1959 онһоо хойшо ма...й республкын больницанууд хоёр ...таад үбшэнтэнние нэмээн абажа, ...ахэ аргатай болоһон. Тиихэдээ ...ьница бүхэндэ дунда зэргээр 46 ...рээ хүртэнэ. Энэмнай 1959 ондо ...йдоол 31 байһан юм шуу. Һүүлэй ...лнүүдтэ республиканска, Усть...гражанай, Сулхариин больница...удай, городской санитарно-эпиде...ологическа станциин, Улаан-Үдын ...итено-физиополиклиникын ехэ ...илганууд дүүргэгдээ. Гадна хоёр...и зэргын стоматологическа поли...иника, эмнэлгын-физкультурна ...спансер, тромбоэмболическа болон ...диоревматологическа түбэй газар...уд, нюдэнэй гэмтэбэл, яаралтай ...аламжа үзүүлхэ, түхэреэн сүүдхэ ...гоо хүдэлхэ травматологическа ...кт, мүн бусад янзын эмнэлтын ...хон пунктнууд нээгдээ.

Тэрэшэлэн эмнэлгымнай эмхинүүд зэбсэг түхеэрэлгэнүүдээр һайса хангагдана. 1962 онойхиһоо рентгеновскэ аппарадууднай 11, клинико-диагностическа лабораторинууднай 14, физиокабинедүүднай 21 түхеэрэлгэнүүдээр нэмэһэн байна. Энэмнай гансал хүдөө нютагуудта ха юм даа. Харин городой болон республиканска эмхи зургаанууд бүришье олон янза түхэлэй аппарадуудые абажа тодхонхой. Мүн флюорографическа түхеэрэлгэтэй, шүдэ эмнэхэ кабинедтэй автобусууд, шуһа үгэхэ станцинууд хото городууд болон хүдөө тосхонуудаарнай аяншалдаг болонхой. Гэнтын ушарай тохёолдоо һаа, тэндэнь ошожо гү, али харгыдань угтажа, яаралтай түргэн хирургическа туһаламжа үзүүлхэ тусхай бригада байгуулагданхай. Тэрээнэй машинань операци хэлгын, амилуулгын болон наркоз үгэхэ түхеэрэлгэнүүдээр түгэс хангаданхай.

Манай Буряад орон дотор үбшэлхэ ябадал жэлһээ жэлдэ үсөөрнэ, хүнэй наһаншье ута болоно. Революциин урда тээ хүн дунда зэргээр 32 жэлэй наһа наһалдаг байгаа һаа, мүнөө тэрэнь 68 болоо бшуу. Хүүгэдэй гарзалалга 8 дахин бага болоо. Тарбаган тахал, дүйрэн, эшэргэнэ, хара яра, зубхиин трахомо гэхэ мэтын халдабарита үбшэн үнинэй мартагданхай. Имагтал бүхы гүрэн дотор һэргылэмжын айхабтар ехэ хүдэлмэри ябуулһанай, медицинын эрдэмэй болон ажал ябуулгын угаа ехэ амжалта түйлаһанай аша туһаар халдабарита үбшэнүүд эсэслэн усадхагдаа бшуу. Жэшээнь, республика дотор хоолойн хаалтаар үбшэлэлгэ 1958 оной жэшээгээр юһэ дахин үсөөрөө, полиомиэлиг үбшэн усадхагдантаа шахуу, скарлатина, корь, бруцеллез, гэдэһэнэй мушхалаа үзэгдэхээ болижо байһан. Эмнэлгын, һэргылэмжын шэнэ аргануудые хэрэглэһэнэй ашаар хоолойн хаалтын болон халдабарита бусад үбшэнүүд ойрын жэлнүүдтэ гүйсэд усадхагдаха гэжэ хэлэжэ шадаха байнабди.

Буряад орон доторнай бусадшье янзын — уушханай, шэхэнэй болон нюдэнэй, арһанай, мэдэрэлэй болон бусад үбшэнүүд эрид усадхагдаа. Мүн зүрхэ-һудалай үбшэнүүдые һэргылхэ, эмнэхэ талаар горитой амжалта түйлагдаа. Тэрэшэлэн хабдарта үбшэнтэй хэгдэдэг тэмсэл ехэхэн удха шанартай гээшэ ааб даа. Тэрээнэй зариманиинь яһала урагшатайгаар эмнэгдэнэ. Тиихэдээ хирургическа аргаһаа гадна, рентгенэй гэрэлээр гү, али радиактивна изотопуудаар шаража аргалха ябадал үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Һүүлдэ дурдагдаһан энэ арга онкологическа диспансерэй радиологическа байшангай баригдажа дүүрэхэдэ бүри үргэнөөр хэрэглэгдэхэ юм. Тус байшан энэ оной гурбадахи квартал соо ашаглалгада угтахөөр хүлеэтдэнэ.

Һаяшаг болоһон СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ баталагдаһан хуули шиидхэбэринүүд ямар ехэ удха шанартай гээшэб! Тэдээнэй бэелүүлэгдэһэнэй аша туһаар совет хүнэй элүүрые хамгаалга улам һайжарха байна. Тиихэдээ медицинын туһаламжые саашадань нарижуулха, элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые һайнаар түхеэрхэ, мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ болон бусад шухала асуудалнуудта айхабтар ехэ анхарал хандуулагдана. Хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалха талаар СССР-эй Верховно Советэй баталан абаһан тогтоолые партийна, советскэ, профсоюзна эмхинүүд болон олониитын үргэн дэмжэлгэтэйгээр амжалтататай һайнаар бэелүүлхэ байһамнай дамжаггүй.

Тэрэшэлэн эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһые нэмээхэ тухай ямар шухала тогтоол баталагдаба гээшэб! Энэмнай совет хүн тушаа парти, правительствын ехэхэн анхарал оролдолого гаргажа байһанай баһа нэгэ шэнэ гэршэ боложо үгэнэ ха юм даа. Мүн гэгээрэлэй, гэр байрын коммунальна ажахын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой болон хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжые хангаха бусадшье һалбаринуудта хүдэлжэ байгаашадай салин хүлһэн нэмэхээ байна. Энэнь совет хүнүүдые улам ехээр зоригжуулба. Дурсагдаһан хэмжээнүүдэй аша туһаар хүн зоной хэрэглэмжые хангаха эмхи зургаанудай, тэрэ тоодо медицинын эмхинүүдэй улам һайнаар хүдэлжэ, шэнэ шэнэ амжалтануудые түйлаха байһаниинь хэлсээнгүй. Капиталай ээрхэжэ байһан оронуудта иимэ юумэ ябашье тохёолдохогүй ха юм.

Эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ ехэ болгоһон ушар гүрэнэй зүгһөө үзүүлэгдэһэн айхабтар ехэ туһа дэмжэлгэ гээшэ ааб даа. Гансахан манай республика дотор ноябрь һараһаа жэлэй эсэс хүрэтэр 400 мянга гаран түхэриг мүнгэн нэмэлтэ салин хүлһэндэ һомологдон гаргашалагдаха байна. Энэмнай яһалашье ехэ туһаламжа хаям даа. Олохон врачнууд фельдшернүүд, медсестранууд, санитарканууд болон бусад хүдэлмэрилэгшэднай шэнэ Хуулиин ёһоор нэмээгдэһэн салин хүлһэ абахань. Энэнь анха абажа байгшаһаань нилээд ехэ. Мүн хүдэлһэн жэлэй тоо болон ажал хүдэлмэриин дүй дуршал хараадуулжа, эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэдтэ салин хүлһэ түлэлтэ хадаа тэдээнэй мэргэжэл шадабаряа саашадаа дээшэлүүлхэдэнь, адлирхуу мэргэжэл нэгэ доро шудалхадань ехэхэн туһа дүхэм болохо байна.

Эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэдэй ажал ябуулгада парти, правительствымнай иимэ үндэр сэгнэлтэ үгэжэ, айхабтар ехэ анхарал оролдолго гаргаһанайнь аша туһада бодото харюу болгон, бидэнэр бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм бэлигээ гүйсэдөөр элсүүлэн, улам шударгыгаар хүдэлхэ байнабди.

М. ПЕТУШИНОВ,
Буряадай АССР-эй элүүрые хамгаалгын министр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Кабанск тосхоной аптекэдэ 15 жэл таһалтаряагүйгөөр ажаллаһан аптекые даагша Новолоцкая Н. И. (зүүн гарһаа), фармацевт-рецептор В. М. Стрекаловская гэгшэд.

А. КУРТИГАЙ фото.

АЯАРХАН ХОЛЫН СОРОГТО

Ахын аймагай Сорок тосхон. Тэрээнэй эгээ захын нэгэ хуушарал гэһэн томо гэрэй үрхэһөө боро хүхэхэн утаан бүр-бүр бушхан гарана. Гадаань сэргэдэ хээр морин эзэеэ дуудаһан мэтээр «хударгын ханхинаса» инсагаална... Тэд уданшьегүй дунда зэргын бэетэй, нюрга муутайшаг хүн яаралтайгаар гаран ерэжэ, холын замда түхеэрнэ янзатай. Эм домоор дүүрэн, улаан хэрээһэн тэмдэгтэй уутаяа мориндоо ганзагална.

— Сайн байна, доохтор. Зай хайшаа зорибот? — гээд уулзахатайгаа адли асуугаа һаабзаб.

— Һайн даа, одоол эмшэн хүн һайн байнгүй яахаб! Таанадайнгаа һайн ябахын түлөө баһал оролдожо ябана хаямбиб. Юрэдөө гүүртэ дээгүүрээ үдэрэй нэгэ дахин ябаагүйдөө һанаамни амардаггүй һэм шуу, — гэжэ тэрэмни тоншье хүхюутэйгээр харюусаба.

— Һонимнай юун гээшэб?

— Һониншье ехэ даа: СССР-эй Верховно Советэй тогтоол хуулинууд — энэ хамагай ехэ һонин. Иигээд манайшни салин хүлһэн нэмэхээ байна.... Энээндэнь харюу болгон, бүри һайнаар таанадаа хангаха ёһотойбди, — гэжэ аргашан хүбүүн хэлэбэ. Тиигээд лэ хээр мориндоо хэмгүй солбоноор мордожо, хүхэрэгшэ дүтын хүтэл шэг барин соёруулаа һэн.

Тэд энэмнай хэн хэнэй гээшэ бэлэй? Сорогой фельдшерэй пунктые даагша Станислав Финенков мүн бэеэрээ гээшэл даа. Тэрэ хадаа аяар Саратовска областьһоо манай эндэ ерээд, хүдэлжэ байдаг, ёһоор нютаг жанхайшье. Ехэ ульгам, урагшаа һанаатай. Хүнүүдэй амбулатори ерэхые хүлеэгээд лэ һуудаггүй, харин тусхай графигаараа колхоз соогуур ходол аяншалжа ябадаг. Малшадай дунда элидхэл, хөөрэлдөөнүүдые ходоо үнгэргэдэг. Нухэрынь медсестрагаар хүдэлдэг.

— Аха Сорок — манай хоёрдохи нютаг болонхой... Үшөө хэдэн жэл соо хүдэлхэ бэзэб. Зүгөөр һайнаар лэ, һайнаар..., — гэжэ тэрэ хэлэдэг.

Эгээ мүнөө үедэ нүхэр Финенков парти, правительствынгаа асари ехэ анхарал оролдолгоор айхабтар урмашажа, улам һайнаар хүдэлжэ байнхай.

И. ДМИТРИЕВ.
Ахын аймаг.

Врачтай уулзахада...

«Бидэ хүнэй найман үхибүүд һэм... Совет гүрэнэйнгөө, түрэл пар...тиингаа анхарал оролдолгын аша ту...ар бултадаа эрдэмтэйшье, мэргэ...жэлтэйшье болообди. СССР-эй Вер...овно Советэй дүрбэдэхи сесси дээрэ ...алан абтаһан шэнэ Хуули юу ха...улнаб гэхэдэ, парти, правитель...ствамнай бүхы совет арадай амгалан ...аргалтай, элүүр энхэ ажаһуухын ...төө айхабтар ехээр оролдожо бай...», — гэжэ нервын үбшэ эмнэдэг ...ария Васильевна Олзоева абаһаар ... хөөрөө һэн.

ЛВРЗ-гэй эмнэлгын нэгэдэмэл отделенинүүдэй 32-дохи таһалга соо дурсагдаһан хүнтэй уулзаа һэм. Тэрэмнай ехэл анхаралтайгаар залуушаг хүнэй бэеынь үзэнэ, үбдэгэйнь яһан дээрэ аалиханаар тоншоодшье абана, зүрхэнэйнь сохисые шагнана. «...Яһала һайн, номгохон жэгдэ...» гэжэ аман соогоо аалиханаар дуугараад, Мария Васильевна баяртайгаар миһэлзэбэ.

Мария Васильевна Олзоева арбаад жэлдэ врачаар хүдэлнэ. Мүнөө Железнодорожно районой нервын үбшэнтэй хүнүүдые аргалдаг юм. Тэрэ хадаа поликлиникынгаа коллективэй дунда, бүхы хүн зоной дунда ехэ хүндэтэй, үргэлжэ баяр баясхаланда хүртэдэг.

— Түрэл партиингаа халуун анхаралда харюусан, саашадаа бүри оролдосотойгоор ажаллахаар тангариг үгэнэбди, — гээд врач Олзоева хэлэжэ байгаа һэн.

Н. ЦЫНГУЕВ.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮДҺЭЭ

Эдэбхитэй пенсионернүүд

72-той Содномдоржо Самбуев, 74-тэй Чэмэд Жэгмытов болон Балбар Баларов гэгшэд колхоз байгуулгын түрүүшын үдэрнүүдһээ ажаллажа захалһан хүнүүд. Мүнөө эдэнэр утынгаа амаралтада гараһан—пенсионернүүд; Чэмэд үбгэн жэлдээ 15—20 шарга, хэдэн олон гар үзүүрэй хэрэгсэл хэдэг, үбһэндэшье хамһалсадаг. Нүгөөдэ хоёрынь жэлэй дүрбэн сагта һүхэ хюреэгөө, каруул хайшаа барьаад, байрын гэр, малай дал, хашаа заһабарилнад. Эдэнэр мүнөө байрын гэр заһажа байнхай. Эдэ үбгэднай миил һууха дурагүй, зарим сүлөө сагуудаа һургуулида ошожо дархалнад. Нёдондо жэл эдэнэр нютагайнгаа найман жэлэй һургуулиин заһабарииe бүтээлсээ юм. Нүхэр Самбуев С-Д. үшөө тус һургуулиин түрэлхиидэй комитедэй гэшүүнээр һунгагдажа, эдэбхитэй ажал ябуулдаг юм.

Ш. ЦЫБАНОВ.
Чисаанын совхоз.

„Бусаажа үгытэ"

Манай Захааминай Шара-Азарга, Хиторбой гэжэ тосхонуудта 230 гаран үрхэтэ айл ажаһуудаг. Эдэнэй дунда мал ажалшад, механизаторнууд, альба хаагшад коммунизм байгуулгада хубитаяа оруулалсажа, шадал мэргэжэлээ харуулан хүдэлдэг үдарник болон түрүү улад гээшэ.

Гэхын хажуугаар 1964 оной эхинһээ хойшо манай амбулаторидо хүдэлхэ эмшэн үгы, үүдэндэнь томо суурта үлгөөтэй байдаг.

Яаралтай туһаламжын хэрэгтэй болоо һаа, аяар табин модоной газарта—районой больницада ~~хандаха~~ баатай бологдоно. Манай эндэ һайн мэргэжэлтэй эмшэн фельдшер Ринчинов Ёндон Будаевич гэдэг хүдэлжэ байһан юм. Тэд энэ хүнинемнай ондоо нютагта ажалда томилонхой. Үнинэй хүдэлһэн, ехэ дүй дуршалтайшье хүн юм һэн.

Энэ эмшые нютаттамнай бусаажа үгыт гэжэ аймагай больницада хандажа, гуйха байнабди.

О. ДАРМАЕВ.
Захааминай аймаг.
Шара-Азарга тосхон.

Клубай үүдэндэ— томо суурга

Дэлюун үргэн даа манай Цахир тосхон. Хүн зонооршье олон. Тэд хүнүүднай хайшан гэжэ сагаа үнгэргэхэ ёһотойб. Хамагай түрүүндэ соёлой гуламта тээшэ зорихо бэшэ гү?

Һаяхан уласхоорондын байдал тухай лекци болохонь гэһэн тунхаглал тараба гээшэ. Клубтаа олоороо ерэбэбди. Харин клубай үүдэндэ — томо гэгшын суурга. Даагшань хаанаб? Хэн бэлэй?

Василий Шагдуров гэжэ хүн һэн хадаа. Тэд тэрэ хүмнай хэдэн хоногой архидажа ябана гэһэн һураг һүүлдэнь дуулдаба.

Клуб хаалгатай. Захааминай аймагай культурын таһагые даагша М. Ж. Раднаев энээн тухай мэдэнэл ёһотой. Тэд клубнай хаалтатай аад, хаалтатай.

О. РАКШАЕВА.
Цахир тосхон.

Улаан-Үдэ городой «Красноармейская» гудамжаар 960 үхибүүдэй һураха шэнэ һургуули һаяхан баригдажа эхилбэ. Энэ һургуулиие хоёрдохи барилга-хабсаралгын управлениин коллектив барижа байгаа юм. Һургуулиин байрын түрүүшын шулуу табиха хүндэтэ эрхэ Николай Трофимовай бригадада даалгагдаа. Зураг дээрэ Николай Трофимов (дундахиинь), тэрэнэй бригадынхид Александр Шевелев, Василий Якимов гэгшэд барилгын зураг хаража байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

СЭЛГЕЭХЭН НЮТАГАЙМ СЭНГЭЛИГТЭ...

Замай тэмдэглэл

Хаанашье ябахадаа хүн бүхэн түрэһэн нютагаа мартадаггүй бэзэ. Энэшье ойлгосотой ааб даа. Түрэһэн, хүмүүжэһэн нютагһаа гоё һайхан, унэтэй юун байхаб! Хэзээшье, хаанашье ябаа хадаш үдэрэйш һанаан, һүниин зүүдэн болодог ха юм. Үе-үе болоод лэ хүрэжэ ерэхэдээ нютагайнгаа амжалта, түйлалтануудаарнь омогорхон баясахаш, дутуу дундануудыень обёорходоо зүрхэ, эльгэншни ёолон байха. Зүгөөр, юрэдөө, хэзээдэшье, ямаршье сагта нютагаа мордохо болоходош сэдьхэл һанаашни сасуулашагүй ехэ баяраар эбхэржэ, халуунхан улаахан зүрхэншни хөөрэнги болошодог. Эгээл иимэрхүү байдал намдашье ушарба. Хүхюу баяртай ябагдаа.

Тэрэ гэһээр оройдоол хоёрхон жэл үнгэрөө. Урзанда жэлэй июль һарын һүүл бэлэй. Тойроод бүхы байгаали хубилшанхай, таряа талхан эдеэшэжэ байгаа. Мүн лэ үбһэ хуряалга эхилээд, тарянда бэлэдхэлэй түлэг һэн. Мүнөөшье тиимэ үе тудашоо. Тэд, урдынхитай жэшэбэл, нэгэл ондоотой.

Хура бороо элбэг, хонгёо талын хурьһэн хэшэгтэй. Үбдэг тулама үбһэ ногоон, уужам үргэн таряалантай талмайнууд Хёлгын эрьеэрхи һэрюухэн һэбшээндэ долгилон үзэгдэнэ. Хээрэ талын шубуудайшье арюухан жэмбүүр аялганууд сэнгүү һайхан сагай амисхал мэтээр шэхэндэшни соностоно.

— Иимэ намжар һайхан зун унихэнэйшье үзэгдөөгүй,—гээд лэ уулзаһан танил хүн бүхэн гаһар-таһар энеэбхилэн байжа гарыемни адхана.

— Һүүлэй үедэ ажал хүдэлмэримнайшье һайн, одоол холынгоо түсэбүүдэй һүдалыень бажууба хабди,— гэжэ минии унинэй танил нүхэр Буянтуев амар мэндээ андалдаһаар лэ үгэ залган миһэлзэнэ. Энэмнай унинэйл һаншагаа сайһан эдэбхитэ даа. Цырендондок Догсонович үлүү үгэгүй, даруухан зантай коммунист. Һүүлэй үе болотор хонишоноор ажаллаа. Һаяшагай Ноёхонойнгоо сомоной Советэй түрүүлэгшээр һунгагдаһан. Ажал хүдэлмэритээ хүсэд танилсажа, холын бодолоор ээлэгдэһэн хэбэртэй.

— Барилгамнай ехэ даа. Хёлгымнай эрьедэ шэнэ гудамжа бии болоо. Уралаар дулаасуулдаг гэрнүүдшье бодхоогдожо захалба. Шэнэ баени бодхоогдожо байна. Юрэдөө, хөөрүү хүнэй хэлэдэгтэл, барилгамнай тоо томшоггүй олон даа,—гэжэ тэрэ миһэлзэнэ.

Нээрээшье гайхахаар. Ноёхоной түб—Зургаан-Дэбэ танигдахаар бэшэ. Жэгдэ һайханаар урагша хойшоо жэрытэр табигдаһан гэрнүүдтэй хэдэ хэдэн ута гудамжанууд. Иланһаяа үдэшэ орой, электрын галаар гэрэлтүүлэгдээд байхадань харахада үзэсхэлэн һайхан гээшэнь! Ямар нэгэ багахан городтол адли. Зүгөөр юрэдөө ганса эндэ тиимэ бэшэ. Аажамхан урасхаалта Сүхэ, харьялан урдадаг Хёлго мүрэнэй хоорондо нэмжыһэн түрэл нютагайм уужам үргэн талын арба гаран тосхонуудай гудамжа бүхэндэ шэнэ шэнэ барилганууд жэрылдэшэнхэй. Эртэ үглөөнһөө үдэшэ харанхы болотор тэрээн соогуур мотоцикл, машинануудай хүнхинөөн огто замханагүй.

Саг гээшэмнай түргөөр лэ ошодог ха юм. Мэдээгүй байтарнай он жэл үнгэрөөд лэ байна. Һаял шэнги һанагдана. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд һэлгэгдэжэ байгаа бэлэй. Тоолоод үзэхэдэм, шэнэ түрүүлэгшэ һунгагдаһаар дүрбэн жэл болошоһон байба. Дүрбэн жэлэй урда тээ хүсэл зориг ехэтэй, һаял гурбан арбаяа алхажа ябаһан минии танил — Петр Хайдапов түрүүлэгшээр һунгагдаа һэн. Нютагай хүбүүн, үшөө дээдэ эрдэмгүйшье һаа, ажалаа һайн мэдэдэг даа. Тэрэнэй үүсхэлээр лэ үнгэрһэн зун, намартаа шэнэ, залууг газар ехээр элдүүрилэгдэжэ, гансахан шэниисын тарилга аяар 6200 гектарта хүргэгдэһэн байна. Тиихэдэ 400 га хара таряан, 750 гектарта шэдитэ һайхан кукуруза болоод бусад ургамалнууд таригданхай. Мүнөө жэлдэ шиниг нойто элбэг байжа, Хабчагай арын, Обоон хүндын үндэр баян таряалан бардамханаар долгидһоор. Иланһаяа шэниисын тарилга угаа сэбэр, үрмэдэһэгүйгөөр халюурантажа байнхай. Хэдэхэн хоногой үнгэрэмсөөр, огсом дуунай хүтэжэм доро, таряалан далайн долги эсхэн, хүсэтэ талын онгосонууд тамархань. Одоол тиихэдэ түрэл һайхан Ноёхон нютагһаам шэнэ шэнэ һонин бүришье тодоор дуулдахал байха.

Эдэ бүгэдэеэ саг соонь хуряажа шадаха хүсэн бииил. Артелиин 26 хүсэтэ комбайн унихэнэй бэлэн, тэдэниие хүнхинүүлхэ хүбүүдшье олон. Тэдэнэй дундаһаа дуршалтэй комбайнер Дамдин Будадоржиев. Дулгар-Еши Бадмаев, Петр Гылыков болон бусад онсо шалгаржа ябаһаар. Эдээндэл ноёхонойхид найдадаг, тэдэнэрээрээ омогорходог. Тиигэньшьегүйн яахаб! Тэдэнэйл хүсөөр нёдондо жэл 9260 гектарай таряалан юрэдөөл арбаад үдэрэй туршада эрхим шанартайгаар хуряагдажа, 35 мянган центнер алтан таряан гүрэндэ худалдагдаа һэн.

— Мүнөө жэлдэ гектарай адагынь 13—14 центнер хуряаха байхабди, гэжэ агроном Владимир Николаевич хүхин зугаална. Техникэшье бии, зомнайшье ажалша бэрхэ даа.

Нээрээшье, агрономой эдэ үгэнүүд зүйтэй. Хаа хаагуур ябахада, хүн зон баяртай, ажалыншье урагшатай. Олохон һаалишад, хонишодтой уулзагдаа. Үнгэрһэн үе соо хүнэй гансашье тухэл шарай хубилаа бэшэ, тэдэнэй удха шанар ондоо болоо. Абаад үзэебди.

Батомунко Табутаров минии дүүтэйм сасуу ехэ нүхэрни юм. Айхабтар солбон, угаа ажалша, шударгы хүбүүн даа. Мүнөө бригадираар хүдэлнэ, партиин гэшүүн. Ехэхэ жэлһээ эхилжэ эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ хүсэлтэй. Тэрэнэй эгэшэ Дулмажап һаалишанаар хүдэлжэ суурхадаг. Мүнөө үдэр бүри даажа абаһан үнеэн бүриһөө 15—16 литр хүрэтэр һү һаана.

Иимэ нүхэд олон. Мал ажал дээрэ ехэнхидээ залуушуул ажалладаг. Тэдэнэй зориг хүсэл барагдашагүй. Иимэ зон хамтын хэрэгтэ ами наһаяа сүм зорюулдаг лэ.

...Хүдөө нютагаа унинэй ерээгүй һаа гү, али нэгэ хэды болоодшье эрьеэ һаа, тэндэ болоһон хубилалтанууд эблэгүй ойлгогдодог гээшэ. Эндэ тэндэ шэнэ гэрнүүд, һургуули гү, али клуб болоһон, сасарлиг модоор хүреэлэгдэһэн байха. Эгээл тиимэ хубилалтануудые бишье обёороо. Сүлөөтэй саггаа налайжа хэбтэмээр арюухан сэбэр, аятай зохид байранууд үбэлжөөндэншье, зуһалангдантшье харагдана. Урдань орой соорхой хооһон гэрнүүд ялайжа байбал, мүнөө булангаинь зохидхон тумбочка дээрэ радиоприёмник наяржа байха. Хүхюутэй, зугаатай даа, малшад.

— Ходо мал дээрэ хүдэлжэ, олоной зээришье арьбадхажа ябаһан зоной һүдал байдал тушаа һаналаа табингүй яахабиди, —гэжэ колхозой түрүүлэгшэ дарууханаар хөөрэнэ.

Зүб лэ тиигэнэ. Энэ наһан соогоо мал дээрэ ажаллажа ябаһан зондоо анхаралаа хандуулангүй яаха һэм. Саашадаашье тиигэжэ ябахыень хүсэе. Зоноо хүндэлхэдэ, зоншье хүндэлдэг ха юм.

И. ОЧИРОВ.

БАРИЛГЫН ИНДУСТРИАЛЬНА ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

Барилгын үдэртэй дашарамдуулан ТАСС-ай корреспондент Г. Сафронов хэдэн асуудалнуудта харюусаха гуйлтатайгаар СССР-эй Госстройн дэргэдэхи барилгын материалнуудай Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй министр нүхэр И. А. ГРИШМАНОВТА хандаһан байна.

1. Барилгын материалнуудай промышленностиин түйлалтанууд тухай хөөрыт.

—Барилгын материалнуудые, бэлэн конструкцинууд болон бусад зүйлнүүдые гаргадаг предприятинуудай тооe харабал манай промышленностиин ямар ехэ хэмжээтэй байһан тухай ойлгожо болохо. Тиимэ заводуудай тоо һаяар юһэ мянгада хүрэхэ. Эдэ заводуудта миллион хахад үлүүтэй хүнүүд хүдэлмэрилнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ барилгын предприятинууд тон олон газарта бии болонхой. Дунда Азиин, Сибириин. Алас Дурнын нютагуудта барилгын гол материалнууд хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. Коммунис партиин, Советскэ правительствын абаһан хэмжээнүүдэй ашаар орон дотор барилгын тон шухала материалнуудые үйлэдбэрилгэ барилгын-монтажна хүдэлмэриин хэмжээнһээ булюу түргэнөөр ургана. Хабсаргагдадаг түмэр-бетон үйлэдбэрилхэ хүсэтэ промышленность, үнгэлэлгын керамика үйлэдбэрилгэ гэхэ мэтэ орон доторнай һүүлэй жэлнүүдтэ шэнээр шахуу байгуулагдаа гээшэ.

Арбан жэл соо (1953—1963 онуудта) барилгын материалнуудай промышленностиин продукциин хэмжээн дүрбэ үлүүтэй дахин ехэ болоо. Хабсаргагдадаг түмэр-бетон үйлэдбэрилгэ илангаяа түргэнөөр хүгжэнэ. Энэмнай капитальна барилгые түргэдхэхэдэ, хямдаруулгада гол үүргэ дүүргэнэ. Хэрбээ арбан жэлэй урда тээ 2,2 миллион кубометр түмэр-бетон гаргадаг байгаа һаа, мүнөө 50 миллион шахуу кубометртэ хүрэнхэй.

Барилгын шухала материалнуудые үйлэдбэрилхэ талаар Советскэ ... дээрэ нэгэдэхи һуури эзэлнэ. Жэшээлхэдэ, һүүлэй арбан жэл соо продукци гаргалгын хэмжээнэй ургалта иимэ байна: СССР-тэ цемент үйлэдбэрилгэ дунда зэргээр жэл соо 14,4 процент, США-да—миил 2,7 процент болоно. Тиихэдэ жэл бүри цемент үйлэдбэрилгын ургалта манай орон дотор 4,5 миллион тонно, США-да 1,3 миллион тонно болоно.

2. Ойрын жэлнүүдтэ барилгын материалнуудай промышленность хүгжөөлгын гол шэглэлнүүд ямар бэ?

Үлэмжэ һайн материалнуудые үйлэдбэрилдэг промышленностиин һалбаринуудые түрүүшын ээлжээндэ булюу түргэнөөр хүгжөөхэ зорилго бидэнэрэй урда Коммунис парти болон Советскэ правительство табиһан байна. Энэмнай хабсаралгын хэрэг улам һайжаруулха, капитальна барилга түргэдхэхэ, хямдаруулха, шанарыень һайжаруулха арга олгохо.

Заводуудта бүхэли зүйлнүүдые бүтээн гаргалгые 1966—1970 онуудта улам түргэнөөр хүгжөөхэ гэжэ хараалагданхай. Полимернүүдые үндэһэ болгон, шухала зүйлнүүдые, шэлһээ, керамикаһаа, асбесто-цементһээ шэнэ янзын продукци үйлэдбэрилгэ эрид шууд ехэ болохо. Шлакоситаллаар шэнэ зүйлнүүдые олоор бүтээн гаргадаг болохо гэжэ хараалагдана.

Барилгые индустриализацилгын үндэһэ һууринь хабсаргагдадаг түмэр-бетон байгаа, байхашье. Бетоноор томо панельнүүдые бүтээлгэ ехээр хүгжөөгдэнэ. Цементын промышленностиин үлэмжэ шухала, продукци болохо портландцемент бүтээн гаргалга ехээр ургажа, тэрэнэй хубинь үйлэдбэриин ниитэ хэмжээн дотор 80 процент хүрэтэр нэмэхэ. Хушалта хэдэг үргэлжэ асбесто-цементнэ зүйлнүүдые бүтээн гаргалга ехэ болохо.

Манай орон дотор барилгын хэрэг хүгжэнги химиин түйлалтые үргэнөөр хэрэглэнгүй хангагдажа шадагдахагүй. Хүнгэхэн, бүхэ аад, ашагтай синтетическэ материалнууд металл болон модоной орондо амжалтатайгаар хэрэглэгдэнэ. Эрхим һайн шанартай полимернүүдые элдэб янзын продукци гаргахада үргэнөөр хэрэглэжэ болохо юм. Полимер материалнуудые хэрэглэһэнэй ашаар 1970 ондо капитальна һомололгоёо нэмээнгүй 5 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра нэмэлтэ болгон барижа шадагдаха гэжэ экономистнууд тодорхойлоо.

Барилгада пластмасса үргэнөөр хэрэглэн, үйлэдбэреэ ашаг ехэтэй болгохын, барилгын материалнуудай шанар һайжаруулхын, үнэ сэнгыень хямдаруулхын тулада химиин промышленностиин продукнуудые хэрэглэхэ хэмжээ ябуулга барилгын материалнуудай промышленностиин Гүрэнэй комитет зохёогоо гэжэ И. А. Гришманов мэдээсэбэ.

Туршалгын хүдэлмэридэ эрдэмшэнжэлэлгын эмхинүүдтэ техникын жэшээтэ заводууд болон туршалгын баазануудые байгуулха асуудалда һүүлэй үедэ ехэ анхарал табигдана. Эгээн зохид һайн типовой проектнүүд барилгын материалнуудай промышленностиин һалбаринуудта барандань шахуу зорюулагдан зохёогдоно. Тус проектнүүд дотор үлэмжэ һайн технологи, үйлэдбэриин хэрэг ехээр оньһожоруулха, автомадаар хангаха ябадал хараалагдана.

— Барилгын материалнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ, шанарыень һайжаруулха, үныень хямдаруулха гэжэ Коммунис партиин, Советскэ правительствын табиһан харюусалгата зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхын тула манай промышленностиин нэгэ миллион 500 мянган хүдэлмэрилэгшэд хүсэлэлгэ оролдолгоёо гаргаха байха,—гэжэ хөөрэлдөөнэй түгэсхэлдэ И. А. Гришманов мэдүүлээ.

(АПР).

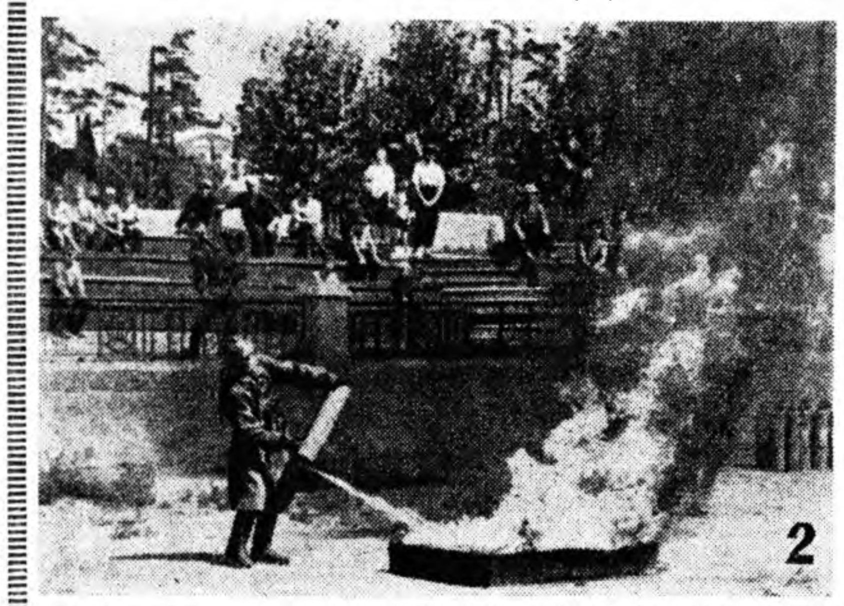
БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур
1964 оной августын 11.

ХОДОДОО БЭЛЭН

Түймэр сарагшаднай үдэр, һүниiгүй унтажа хэбтэдэг гээд маанадай заримашуул хэлсэдэг, хоорондоо шог зугаа дэлгэдэг ааб даа. Зүгөөр эдэнэрнай түргэн бушуу, шадамар солбон байхын тула үргэлжэ һуралсажа, мэргэжэлээ дээшэлүүлэн, хирэ хирэ болоод лэ хоорондоо мүрысөө үнгэргэжэ, ёһотойл һайн һорилго, дүршэлтэй боложо, ямаршье сагта галай аюулай болоо һаань, тэрэ дары унтаргаажа, саража шадахаар бэсэ бэлэдхэжэ байдаг юм. Һаяхан Зүүн-Сибириин түмэр замшадай түймэр сарагшадай дунда һонирхолтой мүрысөөн үнгэргэгдөө. Мүрысөөндэ Красноярск, Нижнеудинск, Абакан, Эрхүү, Вихровск (Братск), Улаан-Үдын команданууд хабаадалсажа, дамжуулгын кубок абахын түлөө хоорондоо тулалдаа.

...100 метрэй урилдаан. Энэ урилдаанда хабаадалсагшад юрын спортсменүүдтэ орходоо хүшэр хүндэ һаад, гаталуур дабажа, түргэн саг соо гүйсэдхэхэ ёһотой. Түймэр сарахадаа үмдэдэг хубсаһатай эдэнэр зуурандаа хоёр метр үндэртэй харша дабаһанай һүүлээр, түймэр унтаргаахада хэрэглэгдэдэг 40 метр утатай брезент сорго тэбэрин, бум дамжуур дээгүүр гүйжэ гараад, тэрэ сорогоёо үһатай кранда залган углаһанай удаа фиништэ хүрэжэ ерэхэ даабаритай. Мүрысөөндэ хабаадалсаһан хори гаран спортсменүүдэй дунда Улаан-Үдын түлөөлэгшэ Артемьев энэ зайгаа бултанһаа түргөөр гаталжа, түрүү һуури эзэлнэ. Михаил Артемьев энэ зайгаа 24 секунда соо гаталһан байна. Энэнь түймэр сарагшадай дунда спортын нэгэдэхи разрядай сагһаа нэгэ

жаахан дутана. Тиибэшье һаань, бусад командануудай түлөөлэгшэд Артемьевэй сагые һайжаруулжа шадаагүй. Бүхы командануудай дүн гаргахада, Улаан-Үдын түймэр сарагшад нэгэдэхи һуури эзэлбэ.

4 х 100 гэһэн эстафетэ. Энэ мүрысөөн баһал хүндэ хүшэр бэрхэшээлнүүдые дабалгатай. Дамжуур үргэлөөд стартһаа гараһан спортсмен бүхэн зуурандаа тэрэ дамжуураараа гэр дээрэ гараһанай һүүлээр газарта һуража, дам саашаа гүйхэ. Энэнэй удаа гартаа барижа ябаһан түмэр хоолойгоо (эстафетэ) нүгөөдэ нүхэртөө дамжуулха зэргэтэй. Хоёрдохи хүниинь саашаа гүйхэдөө хоёр метр утатай харша өөдэ харайжа гараһанай һүүлээр, гурбадахи, дүрбэдэхи хүндөө хүрэтэрөө дамжуулагдана. Илангаяа фиништэ хүрэжэ ерэхэ хүнэйнь аян зам бүришье һаа аюултай. Тэрэ эстафетэеэ абамсаараа урагшаа гүйхэдөө, түймэр унтаргааха зэбсэг (огнетушитель) абажа, зуурандаа түймэр сараха ёһотой. Бүхы командануудай дунда болоһон энэ мүрысөөндэ Улаан-Үдын команда баһал шалгаршаба. Хурдан солбон эдэнэрнай эстафетэеэ нэгэ минута 34,5 секунда соо асаржа, түрүүлһэн байна бшуу.

Мүрысөөнэй гурбадахи зүйлынь баһал һонирхолтой. Эдэнэр бүхы командаараа дохёо тэмдэгэй үгтэмсөөр дары түргэн хубсалжа, брезент соргонуудаа залгаһан бэеэрээ үндэр гэр өөдэ дамжуур табижа гараад, үһа сасажа, гал унтаргааха зорилготой. Мүрысөөнэй дүн гаргахада хододоо бэлэн байдаг шуран солбон спортсменүүдтэй Улаан-Үдын команда дахинаа шалгарба. Энэ үдэр мүрысөөндэ оруулагдаһан дүрбэн программа эрхим һайнаар дүүргэжэ шадаһан Улаан-Үдын түймэр сарагшадай команда түрүү һуури эзэлжэ, Зүүн-Сибириин түмэр замшадай дамжуулгын кубок мүнгэн шантайгаар дүрбэдэхеэ абаба ха юм. Удаадахи һууринуудые Нижнеудинск, Эрхүү, Абакан, Вихровскын команданууд эзэлээ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Командануудай дундаһаа шалгаржа, түрүү һуури эзэлһэн түймэр сарагшадай Улаан-Үдын команда. 2. Мүрысөөндэ хабаадагшад түймэр унтаргаажа байна.

Хүдөө ажахын һонинтой танилсагты!

Модоной шэлбүүһэ хэрэглэгдэнэ:

Нарһанай шэлбүүһэ яһала һайн биостимулятор гээшэ. Тэрэниие Яхадай овощ таригшад номидор ургуулхадаа хэрэглэжэ, ургасынь түргэн болгоо. Тэдэнэр өөһэдөө имэ препарат зохёогоо: ургажа байһан бага модонуудай мүшэр суглуулжа, 2—4 градус хүйтэн подвал соо 6 үдэр байлгаад, жэжэхэнээр хэршэжэ, түмэр боошхо дотор хэнэ. Удаань үһа хээд, бусалгаһанайнгаа һүүлдэ 5 минутын туршада гал дээрэнь байлгаад абадаг. Тэрээндээ үһа холижо, гурба дахин ехэ болгоод, номидоройн эшэ набшаһануудта сасадаг юм. Иимэ препарат 2—3 удэрэй үнгэрһэн хойно ургасада нүлөөлжэ эхилнэ.

Энээнэй ашаар номидоройн ургаса бүри ехээр дээшэлээ. 11 гектар газарай га бүриһөө 267 центнер ургаса абтаа бшуу.

Нарһанай шэлбүүһые үгэрсэ ургуулгада хэрэглэхэдэнь, баһал һайнаар нүлөөлһэн, түргөөр ургаһан, ехэ ургаса абтаһан байха юм.

Ойн модоной баялиг ехэ ха юм даа. Зүгөөр хасуури модоной, нарһанай шэлбүүһэ тахяа шубуунда үгэлсэхэдэ үндэгэлхэдөө бүри һайжардаг байба. Тиимэ модонуудай шэлбүүһэндэ каротин болон «А» зүйлэй витамин байдаг. Тиимэһээ каротин гээшэ тахяа шубуунай үндэглэжэ байхада ехэ туһатай юм. Шэлбүүһэ үгэлсэхэдэ тахяанууд олон үндэгэ гаргана. Шэлбүүһэ бэлдэхэдэ гаргашань тон бага. Центнер шэлбүүһэндэ нэгэ тухай бишһөө дээшэ мүнгэн гаргашалагдахагүй байха.

Харин промышленна аргаар бэлдэгдэдэг витамин ехэтэй концентрат энээнһээ үнэтэйгөөр абтадаг, тиимэ элбэгшье байдаггүй бшуу. Ажахы бүхэн энээниие ходоо абажа байха аргагүй. Энэ ушарһаа каротин элбэгтэй зүйлэй ойро дүтэ байбалынь хэрэглэхэ шухала. Зарим һууриин газар, тосхонууд хасуури, нарһан тужаар хүреэлэгдэшэнхэй байдаг гээшэ.

Модоной шэлбүүһые тахяанууд та үгэхэдөө анхан жэжэлхээд, эдидэг тэжээлтэйнь холилсохо хэрэгтэй. Тэрэниие татажа гурил болгоод, хатаагаад абахада һайн.

«Колхозно совхозное производство» журналһаа абтаба. 1964 он. № 7.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ХҮГЖЭН ДЭБЖЭЖЭ БАЙГАА МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМЫН ДОКУМЕНТ

ВАРШАВА. «Ксенжка ба Ведза» гэжэ хэблэл КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой 1956—1963 онуудта хэһэн элидхэлнүүдэй суглуулбари барлан гаргаба. Польшын хэблэл энэ суглуулбариие хүгжэн дэбжэжэ байгаа марксизм-ленинизмын документ мүн гэжэ нэрлэнэ.

Энэ ном марксистско-ленинскэ ухаан бодолой мүнөө үеын хүгжэлтые шэнэ хүсэтэйгөөр гэршэлнэ, тэрэнэй авторай—социализм болон дэлхэй дээрэ элүүр энхэ байдалай түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэлшын—хатуу зориг, ухаан бодолой тон зүб байһаниие эли тодоор гэршэлнэ гээд Польшын хүдэлмэришэнэй агентствын шэнжэлэгшэ бэшэнэ.

20 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

СОФИ. Оронойнгоо фашистнуудһаа сүлөөлэгдэһөөр 20 жэлэй ойе Болгариин ажалшад нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахаар бэлдэжэ байна.

Бургас шадарай нефтехимиин комбинадай коллектив байгша оной үнгэрһэн долоо һарын хугасаа соо 2.869 мянган левэй сэнтэй продукци түсэбһөө гадуур Эхэ орондоо үгэбэ.

Марицка бассейнэй нүүрһэшэд 1.581 мянган тонно шулуу нүүрһэ абажа, 8 һарынгаа түсэб дүүргэбэ. Нүүрһэ малталгын үнэ сэн хямдаруулһанай ашаар 6 һара соо 625 мянган лев алмаа.

Орон доторхи эгээл томо Рудоземскэ шанаржуулгын фабрикынхид һайндэрөө мүн лэ ажалай ехэ амжалтатайгаар угтажа байна. Тэдэнэр түсэбһөө гадуур 31.104 тонно туулга, цинкын руда шанаржуулаа.

ШЭНЭ ЭЛЕКТРОСТАНЦИ

БУХАРЕСТ. Зенештидэхи гидроэлектростанциин нэгэдэхи агрегат болзорһоо урид ашаглалгада оруулагдаа. Тиигэжэ Бистриа мүрэн дээрэ баригдаха 12 электростанциин табаниинь бодхоогдобо. Тооложо гаргагдаһанай ёһоор, бүхы 12 электростанцинь 450 мянган киловатт хүсэтэй байхаар хараалагдана.

ЛЕЙПЦИГТЭХИ УЛАСХООРОНДЫН ЯАРМАГ

БЕРЛИН. Дэлхэйн 80 гүрэнэй 6500 гаран фирмэ болон эмхи зургаанууд Лейпцигтэ болохо уласхоорондын намарай яармагта хабаадалсаха. Яармаг сентябриин 6-һаа 13 болотор үнгэргэгдэхэ юм. ГДР-эй тогтоһонһоо хойшо үнгэрһэн 15 жэл соо республикын экономикын хүгжэлтые энэ выставкэ харуулха байха. Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай промышленностиин хэрэгсэл, тухеэрэлгэнүүд выставкэдэ үргэнөөр табигдаха. Яармагта капиталис гүрэнүүдэй, мүн Ази, Африкын шэнэ гүрэнүүдэй олохон фирмэнүүд хабаадалсаха.

ЗОРИГЖУУЛХЫ ЖЭШЭЭ

ГАВАНА. Августын 5. (ТАСС). «Кубын арад зон, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд, оронойн политическэ байдал эбдэршэгүй бата байна гэжэ ойлгооб. Кубын революциин амжалтануудые үгы хэхэеэ һанаһан империалистнар нэн түрүүн тэрэнэй арад зонтой тэмсэхэ болоно»,—гэжэ Манолис Глезос Сүлөөтэ арал тухай хэлэбэ.

Пренса Латина агентствын байшан соо августын гурбанда Манолис Глезос Кубын, мүн бусад хари гүрэнүүдэй журналистнуудтай уулзаа.

Империализмын хүндэ хүшэр хойшолонгые—эрдэм һургаалгүй, харанхы балай байдалые усадхаха, социализм байгуулха хэрэгтэ Кубын арадай түйлаһан асари ехэ амжалтануудые тэрэ тэмдэглээ.

«Империализмтай Кубын тэмсэл, тэрэнэй арад зоной баатарлиг ябадал грегүүдтэ эли тодо жэшээ боложо үгэхэ. Куба хадаа грек бүхэнэй ухаан бодолдо ойрохой. Сүлөөтэ аралай арад зоной тулалдаае бидэ өөһэдын шэнгеэр һананабди. Эдэнэй жэшээнь империализмда эсэргүү тэмсэхэдэмнай бидэнэй хүсэ шадал нэмээнэ, бата бэхи зэбсэг болоно»,—гэжэ Глезос тэмдэглэбэ.

Грециин арадай эрхэ сүлөөгэйнгөө, демократиин түлөө тэмсэл, мүн Кипрэй арад зоной хатуу шанга тулалдаан тухай Манолис Глезос онсолон хэлэһэн байна.

Греци болон Кипрэй арадтай нягта холбоотой байһандань Кубын правительствада, арадта тэрэ баяр баясхалан хүргөө.

ООН-ой АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

НЬЮ-ЙОРК, Августын 8. (ТАСС). Вьетнамай Демократическа Республикын эрье шадарай барилга, тухеэрэлгэнүүдые США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бомбодоһонһоо уламжалан, Тонкинскэ заливта болоһон ушарые хаража үзэхын тула Аюулгүйн Совет дахин суглараа.

Заседаниин эхин дээрэ Соведэй түрүүлэгшэ Нильсен (Норвеги), Аюулгүйн Соведэй гэшүүн оронуудай түлөөлэгшэд Польшын Арадай Республикын Гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ Александр Завадскиин наһа бараһантай дашарамдуулан, поляк арадта, правительствада гүнзэгы шаналалаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Тиигэһэнэй удаа Соведэй түрүүлэгшэ Нильсен зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа асуудалтай дашарамдуулан, ДРВ-гэй правительствоһаа информаци дары абаха, тэрэнэй түлөөлэгшэдые уриха гэһэн французска дурадхалай үндэһөөр Соведэй гэшүүдтэй зүбшэһэнэй үрэ дүн тухай мэдээсэбэ. ДРВ-гэй правительствын информаци эльгээхые зүбшөөгөө һаань, Аюулгүйн Совет һайшаан абаха байна гэжэ Нильсен хэлээ. Тэрэшэлэн Аюулгүйн Совет Вьетнамай республикаһаа (Сайгоной засагаархидһаа — корреспондентын ажаглалта) информаци абахые зүбшөөрхэ байна гэбэ.

Чехословакиин делегат Иржи Гаек үгэ хэлэхэдээ иигэжэ мэдүүлбэ: Тонкинскэ заливта болоһон ушар тушаа США-гай түлөөлэгшэ Соведэй үсэгэлдэрэй заседани дээрэ худал баримтануудые дурдаһан байна. Холбоото Штадуудай ээрхэг түримхэй добтолго тухай үнэн бодото баримтануудые хохидогшодһоонь—Вьетнамай Демократическа Республикаһаал абажа болохо гээшэ. ДРВ-гэй газар дайдые американска авиациин бомбодоһониинь өөрыгөө хамгаалһан ябуулга бэшэ, харин ээрхэг түримхэй ааша мүн болоно.

Американска правительство Зүүн-Урда Азида амгалан байдал сахихые эрмэлзэдэг, «эрхэ сүлөөгөө сахилгадань» ханинартаа туһалхые хүсэдэг юм гэжэ үнгэрэгшэ заседани дээрэ американска делегат гоёор хэлээ һэн. Ямар ханинар тухайдаа хэлэһэн байгаа гээшэб?—гэжэ Чехословакиин түлөөлэгшэ асууба. Үсэгэлдэр энэнь Нго Дин Дьемэй ханинар байһан, тэрэнэй орондо сэрэгэй хунта ороһон, мүнөө Кханъ өөрынгөө засаг түрэ абархын тула онсо байдал соносхоод, эндэхи территори дээрэхи сүлөөтэ байдалай һүүлшын үлэгдэлнүүдые США-гай туһаламжаар даража байна. Үглөөдэр ондоо туһамаршад бии боложо магад. Гэхэ зуура, Урда Вьетнамда США-гай дүүргэдэг үүргэнь тад ондоо: Холбоото Штадууд хэдэ миллион доллар гаргашалан, Урда Вьетнамда американска хэдэ мянган сэрэгшэдые байлгажа, буруу һураһан засаг захиргаае үлөөхэ гэжэ оролдоно. Һүүлэй үедэ хэһэн ээрхэг түримхэй ябуулганъ Зүүн-Урда Азида США-гай дүүргэжэ байгаа бодото үүргые эли тодоор гэршэлэн харуулаа. Энэ ябуулганъ ООН-ой Уставай гол ёһонуудта, Женевскэ зүблөөнэй шиидхэбэринүүдтэ зүришэнэ. Энэнь Аюулгүйн Соведэй тэшүүндэ, агууехэ гүрэнэй нэрэдэ, американ арадта таарахагүй байна. Энэнь бүгэдэ ниитын эб найрамдалда аюул тохёолдуулһан хорото муухай ябуулга болоно. США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ДРВ-дэ эсэргүү ээрхэг түримхэй ябуулгые ЧССР-эй правительство, арад эрид шууд буруушаана. ЧССР-эй правительство болон арад зон ДРВ-тэй арадта, правительствада талархан, тэдэнтэй һаналаа нэгэдэнэ гэбэ.

Франциин түлөөлэгшэ Роже Сэйду Соведэй хүдэлмэридэ ДРВ-гэй түлөөлэгшэдые уриха шухала гэжэ тэмдэглээ. Зүүн-Урда Азидахи амгалан тайбан байдалда аюул тохёолдуулхаар ябуулгын саашадаа һужэрлгые зогсоохо гээшэ тон шухала зорилго болоно гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Дэлхэйн энэ районхи түгшүүрилтэ байдал улам улам дэбэржэ байна. Франциин зорилго юуб гэхэдэ, Индохитад тушаа 1954 оной Женевскэ хэлсээ наринаар сахилгые һэргээхэ, энэ районхи гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хэмаархахагүй, эдэ гүрэнүүдэй байлдаанай газар болохыень болюулха ябадал болоно. Иимэ оршон байдалай тохёолдоод байхада, политическэ ёһоор шиидхэн гүримшуулхаһаа ондоо аргагүй гэжэ һананабди. Хэлсээ хэхэ, эгээн аюулта хойшолонтой хёморолой дэлхэйн энэ хубида дэбтэгдэхэ ябадал тохёолдуулхагүйн тула зохихо гүрэнүүдэй зүблөө зарлаха шухала гэжэ Роже Сэйду мэдүүлбэ.

США-гай түлөөлэгшэ Стивенсон Чехословакиин делегадта харюу үгэхын тула хоёр дахин үгэ абаа. Тиихэдээ ДРВ-тэй харьяата үһан соо добтолго хэһэнээ үндэһэ баримтагүйгөөр арсаад, августын 4-дэ Хойто Вьетнамай торпеднэ катернууд американска корабльнуудта зорюутын добтолго хээ гэжэ мэдүүлбэ. Чехословакиин делегадай мэдүүлгые «коммунистнуудай ээлжээтэ добтолго» тээшэ гэжэ Стивенсон тайлбарилба.

Баруун оронуудай түлөөлэгшэд дурдаха баримтынгаа барагдахада, «коммунис добтолго» гэһэн үгэ хэрэглэдэг зантай юм гэжэ СССР-эй түлөөлэгшэ П. Д. Морозов ажаглаба.

ДРВ-гэй эрье шадарай барилга, тухеэрэлгэнүүдтэ добтолһон ябадалаа өөрыгөө хамгаалалга гэжэ тайлбарилха гэһэн США-гай һэдэлгын үндэһэ баримтагүй байһые совет делегат элирүүлээд, «харюугаа абалгын» хэмжээн мүн гэжэ энэ ябуулгаа пресс-конференци дээрэ США-гай оборонын министр Макнамарын нэрлэһые һануулба.

П. Д. Морозов Чехословакиин түлөөлэгшын хэлэһые дэмжээд, американска сэрэгэй авиациин добтолгые ээрхэг түримхэй ябуулга гэжэ буруушааха эли тодо баримтанууд бии байна гээд тэмдэглээ. Энэ ээрхэг түримхэй ябуулгыень эрид буруушаан, Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүү ээрхэг түримхэй ябуулгануудаа дары болюулхыень США-гай правительствоһаа Советскэ правительство эринэ гэжэ СССР-эй түлөөлэгшэ үшөө дахин онсолон тэмдэглэбэ.

Удаадахи заседаниин болохо үдэр тухай хожом мэдээсэгдэхэ гэжэ Соведэй түрүүлэгшэ хэлэбэ.

ВИА агентствын мэдээсэл

ХАНОЙ, августын 8. (ТАСС). Мүнөөдэр американска 9 реактивна самолёдууд Вьетнамай Демократическа Республикын агаарай дайда руу добтолон ороо гэжэ ВИА агентство мэдээсэбэ. Эдэ самолёдууд Зиань мүрэн дээгүүр (Куан-Бинь провинци) эрьен ниидээд, зүүн тээшээ арилаа.

Джонсон „дэмжэхые" гуйна

ГАВАНА, августын 8. (ТАСС). Президент Линдон Джонсон Бразилиин правительствын толгойлогшо Кастело Бранко гэгшэдэ тусхай бэшэг эльгээгээ, тиихэдээ Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүү США-гай ээрхэг түримхэй ябуулгануудые «Бразилиин дэмжэхые» гуйгаа гэжэ Пренса Латина агентствын корреспондент Бразилиа хотоһоо дамжуулба.

Кастело Бранко энэ гуйлтадань ойрын сагаар тусхай харюу үгэхэб гэжэ найдуулаа.

БУРЯАД ҮНЭН

4 дэхи нюур.
1964 оной августын 11.

Хилын цаанаһаа

Конгодохи байдал

НЬЮ-ЙОРК, августын 8. (ТАСС). Конгоһоо абтаһан мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Леопольдвилиин правительство өөрынгөө армиин һандаралгые болюулхын, Катангын урда районууд тээшэ патриодуудай добтолгые зогсоохын тула яаралтай хэмжээ абажа байна. Эдэ нютагуудта «Юнион Миньер» ба гадаадын бусад монополинуудай гол үйлэдбэринүүд байдаг юм. Сэрэгэй шэнэ хүсэнүүд американска самолёдуудта һуулгагдан, Конгын зүүн провинцинууд тээшэ эльгээгдэнэ. Маноно городһоо урдуурхи район худар партизануудай зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ сохигдон диилдэһэнэй һүүлээр зугадаһан правительственна сэрэгүүдэй солдадуудһаа буу зэбсэгүүдыень хураан абаха, байлгаха даабаритай катангска жандармнуудай отрядууд Маноно хотоһоо урдуурхи нютагууд руу абаашагдаа.

Партизануудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй саашадаа дабшалгада һаад тойбо татаха зорилгоор Катангада бэхилмэл пунктнууд, заставанууд бии болгогдоно. Жэшээлэн хэлэбэл, Катангын горитой городуудай нэгэн болохо Жадовиль тээшэ Манонoһоо ошохо зам дээрэ байдаг Митваба городой райондо (эндэ «Юнион Миньер» гэдэгэй зэд хайлуулдаг заводууд байдаг) тиимэ бэхилэгдэмэл пункт бии болгогдоо.

Генерал Мобуту гэгшын сэрэгүүдһээ бүридүүлэгдэһэн «шалэмэл частьнуудаар» дэмжэгдэһэн катангска жандармнуудай отрядууд Кабонго городые эзэлээ. Энэ хото неделиин урда тээ партизануудай мэдэлдэ ороһон юм. Леопольдвилиин сэрэгүүд катангска жандармери бэ полициинхидэй зүгһөө дэмжэгдэн, Танганьика нуурай баруун эрьедэ партизануудай эзэлһэн Бодуэвиль хото тээшэ добтолно.

США-гай конгресс правительствынгаа ээрхэг түримхэй ябуулгые һайшааба

ВАШИНГТОН, (ТАСС). США-гай конгресс «Зүүн-Урда Азида амгалан байдал сахиха» гэһэн нэрэтэй хамтын резолюци августын 7-до баталан абаһан байна.

США-гай конгресс «Уласхоорондын эб найрамдал ба Зүүн-Урда Азида аюулгүй байдал сахиха ябадал хангаха» гэһэн сенадай ба түлөөлэгшэдэй палатын хамтын резолюцаар Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүү США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ээрхэг түримхэй ябуулгануудые хэгдэһэн хойноь һайшаагаа. «Сүлөөгэ байдалыень хамгаалхын тула» СЕАТО гэдэг ээрхэг түримхэй сэрэгэй бүлэгэй ямаршье гэшүүндэ туһаламжа үзүүлхэ зорилгоор Холбоото Штадууд «сэрэгэй хүсэ хэрэглэхэ хүрэтэр шухала бүхы алхамуудые» хэжэ болохо байха гэжэ резолюци доторнь заналта хэгдэнэ.

Сенатор Морзе сенат дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, энэ документые буруушаан, иигэжэ мэдүүлээ: дайн соносхонгүйгөөр хэхэ эрхэ түлөөлэлгэ президентдэ олгоходоо сенат түүхэтэ алдуу гаргаба. США-гай конгресс айхабтар ехэ алдуу гаргаа гэжэ түүхэ дотор тэмдэглэгдэхэ байха гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

ХО ШИ МИНЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ, августын 8. (ТАСС). Тонкинскэ заливта һаядаа болоһон хёморолтой дашарамдуулан, ЮПИ агентствын Токиогой корреспондентын августын 5-най асуудалнуудта Вьетнамай Демократическа Республикын президент Хо Ши Минэй үгэһэн харюус ВИА агентство мүнөөдэр дамжуулба. ДРВ-гэй правительствын августын 6-най мэдүүлгые һануулан, Хо Ши Мин иигэжэ нэмээгээ:

«Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүүгээр США-гай правительствын зорюута хэһэн ээрхэг түримхэй добтолгонууд тушаа манай бүхы арад зоной ехээр дураа гутан, зэбүүрхэжэ байһан тухай Америкын улад зондо бүхы дэлхэйдэ дуулгахые хүсэхэ байнаб. Мүн ээрхэг түримхэйшүүлые плтараа дабхар хүсэтэйгөөр тэмсэхэ гэжэ бүхы арад зонойнгоо эрид шиидэнхэй байһан тухай мэдүүлхые хүсэнэб.

Хэрэгэйнгээ үнэн зүб, арад түмэнэйнгөө эб нэгэтэй, эрэлхэг зоригтой байһанда, маниие бүхы дэлхэйн эб найрамдалта арадуудай, тэрэ тоодо американ арадай, дэмжэдэг байһанда бидэ хүсэтэйбди.

Холбоото Штадуудай правительствын дайн байлдаагаа манай газар дээрэ асаржа байхадань, манай орондо эсэргүү ээрхэг түримхэй харата ябуулга зогсоожо, амгалан тайбан байдал абархын тула оролдолго хүсэлэлгэсэ нэгэдхэхыень американ арадые, бүхы дэлхэйн арадуудые үнэн зүрхэнһөө уряалнаб».

ДРВ-гэй ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛГЭ

Индохитад тушаа Женевскэ хэлсээнэй баталагдаһаар арбан жэл болоһонтой дашарамдуулан, ДРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Вьетнамай Демократическа Республикын правительствын мэдүүлгые Советскэ Союзай Гадаадын хэрэгүүдэй министртэ эльгээгээ. Эдэ хэлсээнүүдые Америкын Холбоото Штадуудай эбдэжэ байһан тухайда тэрэ мэдүүлгэ соонь хэлэгдэнэ.

СССР-эй МИД ДРВ-гэй правительствын мэдүүлгые Индохитад тушаа 1954 оной Женевскэ зүблөөндэ хабаадаһан оронуудай правительствануудта тараан эльгээбэ.

Онсо шалгарагшадые шагнаа

ХАНОЙ, августын 8. (ТАСС). Августын 5-да американска 8 самолёдые буудажа унагааһан зенитнэ подразделенинүүдые, мүн августын 2 ба 5-да ДРВ-гэй харьяата үһанһаа американска эсминецүүдые намнаһан далайн-сэрэгэй подразделенинүүдые шагналгын баяр ёһолол ДРВ-дэ болобо. Тэрээндэ президент Хо Ши Мин, оборонын министр Нгуен Зиап, правительствын болон Вьетнамай арадай армиин бусад хүтэлбэрилэгшэд хабаадаа. ДРВ-гэй Национальна суглаанай сагүргэлжын комитедэй түрүүлэгшэ Чьонг Тинь эдэ подразделенинүүдэй командирнуудта правительствын шагналнуудые барюулба.

Американска профсоюзууд Голдуотерто дурагүй

НЬЮ-ЙОРК, августын 5. (ТАСС). АФТ—КПП-гэй политическэ гэгээрэл эрхилхэ комитет президентдэ республиканска кандидат Голдуотер тухай документые профсоюзайгаа эхин организацинуудта тараагаа. Энэнь һүүлэй 12 жэлэй турша соо сенатада голосовалагдаһан, США-гай ажалша хүн зоной ажабайдалда хабаатай хуулиин проектнууд тушаа Аризонаһоо сенатор Голдуотерой ямараар дуугаа үгэһые харуулһан тэмдэглэл болоно. Голдуотер өөрэ янзын илалта түйлаһан гэбэл, профсоюзуудай дэмжэһэн хуулиин проектнүүдые барандань буруушаажа, профсоюзуудай буруушааһан бүхы хуулинуудые дэмжэжэ дуугаа үгэһэн байха юм. Голдуотер 53 голосованида хабаадаад, нэгэндэньшье профсоюзуудай хараа бодолые дэмжээгүй. Гэр байрын барилга тушаа олониитын оруулһан дурадхалнуудые жэл бүри буруушаажа голосовалдаг байгаа. Тэдэ дурадхалнууд харанхы нүхэ һубэ соогуур байрлалгые зайсуулха ябадалда туһалха, социальна страховани үргэдхэхэ, үтэлэгшэдтэ туһалха, ажалгүйдэлгые усадхахын тула зохихо хүдэлмэри эмхидхэхэ зорилго табиһан байна.

Хүдэлмэригүй байһан дээрэһээ туһаламжа абадаг болзоройнь дүүрэһэн хүдэлмэригүйшүүлдэ өөдэгүй багахан туһаламжа үзүүлхэ гэһэн дурадхалыешье 1959 ондо Голдуотер буруушаажа голосовалһан юм. Энэнэй урда тээ һохор хүнүүдтэ, үтэлэгшэд ба инвалидуудта үгтэдэг багахан тэдхэмжые нэмээхэ дурадхал буруушаажа голосовалһан байгаа. Саг үргэлжэ ажалгүй байһан дээрэһээ айхабтар хүндэ байдалда ороһон районуудта туһаламжа үзүүлхэ гэһэн хуулиин проектые Голдуотер гурба дахил (1958, 1959, 1961 онуудта) буруушаажа голосовалһан юм.

Тэрэшэлэн «Ажаллаха эрхэ тухай хуули» гэдэгые бүхы штадуудта дүүргүүлхэ гэһэн дурадхал һайшаажа дуугаа үгэһэн байха. Энэ тоё нэрэтэй хуулинь хүдэлмэришэдтэ тон хүндэ хүшэр байдал тохёолдуулха, капиталистнуудта ехэ ашаг олзо олгохо зорилготой.

Голдуотер мүн ядерна туршалга хэхые хориохо тухай Московско договор баталхые, негрнүүдэй граждан эрхэ тухай хуулиие буруушаажа дуугаа үгэһэн үсөөхэн сенаторнуудай нэгэн байһаниинь мэдээжэ.

АФТ—КПП-гэй хүтэлбэрилэгшэд болохоёо байгаа президентскэ һунгалтын үедэ Голдуотерые унагааха оролдолго хүсэлэл тарaха гэһэн шиидхэбэри һаяхан абаба. Эдэ профсоюзууд дурсагдаһан тэмдэглэлһээ гадна, һунгалтын урда тээхи кампанида хабаадаха хүнүүдэй хэрэглэхэ материалнуудай дэбтэр бэлдээ. Энэнь президент болохо республиканска кандидат Голдуотерой зүгһөө хүдэлмэришэдтэ эсэргүү харша хараа бодол баримталдаг байһые бүри дэлгэрэнгыгээр элишэлэн харуулна.

Турциин самолёдууд Кипрые бомбодоно

НИКОЗИ, августын 9. (ТАСС). Турциин реактивна истребительнүүд Кипрэй баруун хойто хубиин городууд, тосхонууд дээгүүр ниидэнэ. Кипрэй радиогой дамжуулга соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Турциин авиаци Кипр аралай ажана һууһан хүн зониие мүнөөдэр добтолоо. Аралай хойто эрье шадар байдаг Полис, Пакамос, Лимни, Ялис, Помос тосхонууд агаарһаа добтологдоо.

ЛОНДОН, августын 9. (ТАСС). Рейтер агентствын Акараһаа дамжуулһанай ёһоор, мүнөөдэр Кипрые добтолгодо Турциин агаарай сэрэгэй 64 реактивна истребитель хабаадаһан байна.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Энэлдаа манай мянгатан» гэһэн гаршаг доро июль һара соо малаа бэлшээридэ адуулан таргалуулха талаар һайн үрэ дүн түйлаһан малшад тухай бэшэгүүд; «100 үдэртэ 100 килограммаар дээшэлүүлхэ» гэһэн гаршагтай түрүү бэшэг.

Хоёрдохи хуудаһанда: «партийна ажабайдал» гэһэн рубрика доро З. Сибирцевагай «Түрүү үүсхэлэй аша» гэһэн корреспонденци; «Хүдөөгэй уран дархашуулай гараар» гэһэн гаршагтайгаар Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозой главна инженер Я. Туранинай бэшэгүүд толилогдобо.

Гурбадахи хуудаһанда: «Хойто-Осетиин 40 жэлэй ой», Советскэ правительствын мэдүүлгэ; нүхэр Н. С. Хрущевой Казань хотодо ерэһэн тухай мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: уласхоорондын мэдээсэлнүүд.

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үе үе үүлтэйшэг, республикын урда аймагуудай зарим нютагуудаар бага зэргэ бороон орохо. Баруун тээһээ дунда зэргын һалхитай байха. Хойто аймагуудаар 17—21, бусад нютагуудаар 22—27. Улаан-Үдэдэ үглөөгүүр 13—15, үдэртөө 23—25 градус дулаан байха болоно.

Августын 12, 13-най үдэрнүүдтэ бага зэргэ үүлэтэй, урда аймагуудай зарим нютагуудаар бага саа бороон орохо, аадарлаха. Баруун хойноһоо дунда зэргээр һалхилха.

Мэдээсэл

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи геологиин ба газарай баялиг хамгаалха Главна управлениин орондо РСФСР-эй союзно-республиканска Гүрэнэй үйлэдбэриин геологическа комитет бии болгобо.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н000189. Зак. № 725.